

גמרא סדורה

מסכת

מועד קטן

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

טו אב תשע"ד

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetdb81@gmail.com
 עתניאל ד.ד. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
 שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
 כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד לצורך אישי וללא מטרת רווח.

מסכת מועד קטן פרק א' - "משקין בית השלחין"

1. ב, א

רפ"י

מתני'
משקין בית השלחין במועד.
 שדה שהיא עומדת בהר וצריך להשקותה תמיד משקין אותה אפילו בחולו של מועד לפי שהוא לו הפסד גדול אם אינו משקה אותה ודבר של הפסד התירו חכמים לטרוח בו בחולו של מועד כמו שאנו מוצאין במסכת חגיגה (דף יח.) דכתיב (דברים יז) ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך מה שביעי עצור בעשיית מלאכה אף ששה עצורים בעשיית מלאכה אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששה עצורין בכל מלאכה שביעי שביעי עצור בכל מלאכה הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזו מלאכה אסורה בחושי"מ ואי זו מותרת ומלאכה שיש בה הפסד אם אינו עושה אותה כגון להשקות בית השלחין התירו חכמים:
ובשביעית. מפרש בגמרא:
ממעין שיצא בתחילה. דעכשיו מתחיל לנבוע שעדיין לא החזיקה דרכה:
בין ממעין שלא יצא בתחילה. אלא מעין נובע מזמן מרובה:
אבל לא ממי גשמים. משום דאית ביה טירחא יתירא כדמפרש בגמרא:

גמ'
דאיתי לאינפולי. הקרקע שסביבה דעדיין לא החזיקה דרכה:
משקין. בחולו של מועד ולא חיישינן דלמא נפיל ואזיל וטרח טירחא יתירא:
מעין שלא יצא בתחילה. שכבר החזיק דרכו:
מיבעיא. דמשקה ממנו בחולו של מועד:
בית הבעל. שדה הוא בעמק ואינו צריך להשקותה ואין בה הפסד אם אין משקה אותה:
קא משמע לן. מתניתין דתני בין ממעין שלא יצא בתחילה:
בית השלחין אין בית הבעל. אפילו ממעין שלא יצא בתחילה לא:
נישלהי. וה"א מתחלף בחי"ת:

בא מתניתין

משקין בית השלחין במועד, ובשביעית,

בין ממעין שיצא בתחילה, בין ממעין שלא יצא בתחילה. אכל אין משקין: לא ממי הגשמים, ולא ממי הקילון, ואין עושין עוגיות לגפנים.

דבי אלעזר בן עזריה אומר:

אין עושין את האמה בתחילה במועד, ובשביעית. וחקמים אומרים: עושין את האמה בתחילה בשביעית, ומתקנין את המקולקלות במועד.

ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים, וחוטטין אותן, ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות, ואת מקוות המים. ועושין כל צורכי הרבים, ומציינין את הקברות, ויוצאין אף על הכלאים.

גמרא

השתא יש לומר "ממעין שיצא בתחילה" דאיתי לאינפולי, "משקין ... ממעין שלא יצא בתחילה" דלא איתי לאינפולי, מיבעיא?!

אמרי:
 אצטרך,

אי תנא "מעין שיצא בתחילה" -

הוה אמינא: ה"א הוא דבית השלחין - אין, בית הבעל - לא משום דאיתי לאינפולי, אכל "מעין שלא יצא בתחילה" דלא איתי לאינפולי - אימא: אפילו בית הבעל נמי קא משמע לן:

לא שנא מעין שיצא בתחילה, ולא שנא מעין שלא יצא בתחילה, בית השלחין - אין, בית הבעל - לא.

ומאי משמע דהאי "בית השלחין" לישנא דצחותא היא?

דכתיב: "ואתה עיר ונגע" (דברים כה-יח) ומתרגמינן ואת משלהי ולאי.

ומאי משמע דהאי "בית הבעל" לישנא דמייבתותא היא?

דכתיב: "מי יבעל בחור בתולה" (ישעיה סב-ה), ומתרגמינן: ארי כמה דמיתותב עולם עם בתולתא יתיבתון בגויד בנייד.

2. ב, א-ב

רַבִּי

מאן תנא דפסידא - אין, הרווחה - לא?
ומפילו במקום פסידא מיטרח נמי לא טרחינן?
השלחין:

הרווחה לא. כגון דבית הבעל
דאסור להשקותה מאחר שאין
בה הפסד שאין צריך להשקותה
אלא להרווחה דמילתא לשוויה
אפלי חרפי:

אפילו במקום פסידא מיטרח
לא טרחינן. דקתני מתניתין
אבל לא ממי גשמים כו' משום
דאית ביה טירחא:

מושבין המים מאילן לאילן.
בחולו של מועד אם יש מים
תחת אילן אחד עושין דרך קטן
מאילן לאילן כדי שימשכו
המים מאילן זה לאילן אחר:

לא ישקה את השדה כולה.
בבית הבעל קמייירי דהרווחה
היא אלמא דהרווחה דמילתא
אסר ר' אליעזר:

אילימא חרבה ממש. שנעשה
בור למה לי למשקה לההיא
דהא אין לה תקנה לעולם:

שחרבה ממעיין זה ויצא לה
מעין אחר. שחבר מעיינה
שרגילה לשתות ממנו דכיון
שרגילה לשתות אי לא משקה
לה עכשיו אית ליה פסידא
יתירא אפילו הכי לא שרי ר'
יהודה אלא ממעיין שיצא לה
דלאו טירחא הוא אבל מי
גשמים ומי קילון דטירחא הוא
לא שרי אפילו לבית השלחין
ועוד חזינן דקאמר רבי יהודה
לא יפנה מים כו' אלמא דלא
שרי ר' יהודה טירחא יתירא
אלמא מתני ר' יהודה היא דהא
ראבי"ע ליש חרב מעיינה ממעיין
שיצא לה בתחילה ולייש לא חרב
תרוייהו אסר:

דלמא אתי לאינפולי. אבל
ממעין שלא יצא בתחילה
אפילו בית הבעל נמי שרי רבי
יהודה ומתניתין דקתני נמי
ממעין שלא יצא בתחילה בית
השלחין אין בית הבעל לא לאו
רבי יהודה היא:

אם כן מתניתין אמאן תרמייה.
לא ר"א בן יעקב כדאמרן ולא
כר"מ דשרי אפילו בית הבעל
ולא כר' אלעזר בן עזריה
דאפילו בית השלחין לא שרי
ממעין שיצא בתחילה:

אלא לרבי יהודה ולא שנא כו'.
ומתניתין ר' יהודה היא:
להודיע כחו דרבי מאיר.
דאפילו ממעיין שיצא בתחילה
שרי אפילו לבית הבעל:

מאן תנא דפסידא - אין, הרווחה - לא?
ומפילו במקום פסידא מיטרח נמי לא טרחינן?

אמר רב הונא:

רבי אליעזר בן יעקב היא.

דתנן:

"דבי אליעזר בן יעקב אומר:

מושבין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את השדה כולה" (מו"ק ו:).

אימור דשמעת ליה לרבי אליעזר הרווחה דלא טירחא,

במקום פסידא מי שמעת ליה?!

אלא אמר רב פפא:

הא מני רבי יהודה היא.

דתניא:

"מעין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

אין משקין אלא שדה בית השלחין שחרבה.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

לא כן, ולא כן.

יתר על כן אמר רבי יהודה:

לא יפנה אדם אמת המים וישקה לגינתו ולחורבתו בחולו של מועד".

מאי "חרבה"?

אילימא חרבה ממש - למה לי דמשקי לה?

אמר אביי:

שחרבה ממעיין זה ויצא לה מעין אחר.

"דבי אלעזר בן עזריה אומר:

לא כן ולא כן".

לא שנא חרב מעיינה,

ולא שנא לא חרב מעיינה,

מעין שיצא בתחילה - לא.

וממאי?

דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה בית השלחין - אין, בית הבעל - לא,

אלא מעין שיצא בתחילה דלמא אתי לאינפולי,

אבל מעין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי אפילו בית הבעל נמי!

בב,

אם כן מתניתין אמאן תרמייה?

אלא לרבי יהודה לא שנא מעין שיצא בתחילה ולא שנא מעין שלא יצא בתחילה,

בית השלחין - אין,

בית הבעל - לא.

והאי דקתני: "מעין שיצא בתחילה" - להודיע כחו דרבי מאיר,

דאפילו מעין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה הבעל.

3. ב, ב - ג, א

רפ"י

מנכש. תולש עשבים רעים מתוך הטובים וכי עקרי להו צמחי הני טפי:

משקה מים בזרעים. שזורק מים בעיקרי העשבים:

משום מאי מתרינון ביה. דמאי מלאכה קא חשבינו ליה דודאי קוצר לא חשבינו שאינו מתכוין ליטול העשבים אלא לתקן עשבים הטובים שבשדה:

חורש וזרע וקוצר אבות מלאכות הן בפרק כלל גדול (שבת דף עג.).

לריפויי. לרכך:

משום חורש אין משום זרע לא. אמאי לא מיחייב בתרווייהו הא עביד תרווייהו ואשכחין במלאכה דמיחייב תרתי:

זומר. בשבת:

וצריך לעצים חייב. משום קוצר שהרי צריך לעצים וחייב משום נוטע דמשום הזימור גדלי טפי:

המחפה. שמכסה את הזרעים בעפר:

לוקה. משום לא תזרע כלאים (ויקרא יט):

אף המקיים. שרואה כלאים זרוע ואינו מבטלו:

בשלמא לדידי דאמינא. דמנכש הוי משום זרע משום הכי מנכש בכלאים לוקה דהא אסירא זריעה בכלאים דכתוב לא תזרע:

חרישה. לצורך זריעת כלאים מי אסירא דבשעת חרישה ליכא כלאים כלל:

אמר ליה. מנכש אינו לוקה אלא משום מקיים:

תלמוד לומר כלאים שדך לא. ואע"ג דכתוב לא תזרע כלאים גורעין ודורשין לא כלאים לא יהא כלאים מכל מקום שחייב אתה לבטלו:

אָתְמַר:

הַמְנַכֵּשׁ וְהַמְשָׁקֶה מִיֵּם לְזָרְעִים בְּשֶׁבֶת, מִשּׁוּם מֵאֵי מִתְרִינּוֹן בֵּיהּ?

רַבָּה אָמַר: מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ.

רַב יוֹסֵף אָמַר: מִשּׁוּם זוֹרֵעַ.

אָמַר רַבָּה:

כְּוֹתֵי דִידִי מִסְתַּבְּרָא,

מַה דְּרַכּוּ שְׁל חוֹרֵשׁ?

לְרִפּוּיֵי אַרְעָא.

הֵאִי נִמְי מְרִפּוּיֵי אַרְעָא.

אָמַר רַב יוֹסֵף:

כְּוֹתֵי דִידִי מִסְתַּבְּרָא,

מַה דְּרַכּוּ שְׁל זוֹרֵעַ?

לְצַמּוּחֵי פִירָא,

הֵכָא נִמְי מְצַמַּח פִירָא.

אָמַר לִיה אַבְיֵי לְרַבָּה:

לְדִידֶךָ קִשְׂיָא,

וְלְרַב יוֹסֵף קִשְׂיָא.

"לְדִידֶךָ קִשְׂיָא" - מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ - אִין, מִשּׁוּם זוֹרֵעַ - לָא?!

"לְרַב יוֹסֵף קִשְׂיָא" - מִשּׁוּם זוֹרֵעַ - אִין, מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ - לָא?!

וְכִי תִמָּא כָּל הֵיכָא דְאִיכָא תְרַתֵּי לָא מִיחֵיב אֱלָא חָדָא,

וְהָאִמַר רַב כְּהָנָא: זוֹמַר וְצָרִיךְ לְעֵצִים, חֵיב שְׁתֵּימִ: אַחַת מִשּׁוּם נוֹטֵעַ, וְאַחַת מִשּׁוּם קוֹצֵר!

קִשְׂיָא.

אִיתִיבֵיהּ רַב יוֹסֵף לְרַבָּה:

"הַמְנַכֵּשׁ וְהַמְחַפֵּה לְכִלָּיִם - לּוֹקֵה.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: אֵף הַמְקַיֵּים."

בְּשֶׁלְמָא לְדִידִי דְאִמִּינָא מִשּׁוּם זוֹרֵעַ - הֵיִינוּ דְאִסִּירָא זְרִיעָה בְּכִלָּיִם,

אֱלָא לְדִידֶךָ, דְאִמְרַת: מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ, חֵרִישָׁה בְּכִלָּיִם מִי אִסִּירָא?!

אָמַר לִיה:

מִשּׁוּם מְקַיֵּים.

וְהָא מִדְקַתְנִי סִיפָא: "רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: אֵף הַמְקַיֵּים" -

מִכְּלָל דְתַנָּא קָמָא לָאו מִשּׁוּם מְקַיֵּים הוּא!

כּוּלָּהּ רַבִּי עֲקִיבָא הִיא.

וּמֵאֵי טַעַם קָאֵמַר.

"מֵאֵי טַעַם הַמְנַכֵּשׁ וְהַמְחַפֵּה בְּכִלָּיִם לּוֹקֵה? מִשּׁוּם מְקַיֵּים,

שְׁרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר אֵף הַמְקַיֵּים."

מֵאֵי טַעַמָא דְרַבִּי עֲקִיבָא?

דְתַנָּיָא:

"שְׁדֶּךְ לֹא תִזְרַע כִּלָּיִם" (ויקרא יט-יט)¹ - אִין לִי אֱלָא זוֹרֵעַ מְקַיֵּים מְנַיִן?

תַּלְמוּד לּוֹמַר: "כִּלָּיִם שְׁדֶּךְ לֹא".

תַּנּוּן:

¹ את-חקתי תשמרו בהמתד לא-תרכיע כלאים שדך לא-תזרע כלאים וכגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך

רַש"י

בשלמא מועד. משום הכי שרי דלא אסיר בשום מלאכה אלא משום טירחא:
וכל מקום פסידא שרו רבנן. למיטרח בחולו של מועד במקום פסידא כדפרשינן לעיל:

בין למאן דאמר משום חורש. דפליגי רבה ורב יוסף לעיל במשקה מים לזרעים דחד אמר משום חורש וחד אמר משום זורע:

חרישה בשביעית מי שרי. הא נפקא מבחריש ובקציר תשבות דאמרינן אם אינו ענין לשבת שאינו צריך שהרי כבר נאמר כל מלאכה תנהו ענין לשביעית:
בשביעית בזמן הזה. דרבנן:

ורבי היא. דאמר דהוא מדרבנן ומילתא דפסידא שרו רבנן:

וזה דבר השמטה שמוט. כתיב בהשמטת כספים אמאי כתיב תרי זימני שמטה שמוט:

**בזמן שאי אתה משמט קרקע כו'.
 מכלל דאיכא זמן דלא משמט קרקע ואיזה זה בזמן הזה:**

אפילו תימא רבנן. דפליגי עליה דרבי ואמרי דשביעית בזמן הזה דאורייתא:

אבות מלאכות. אסר רחמנא בשביעית:
תולדות. כגון משקה זרעים שלא היה במשכן לא אסר רחמנא:

זמירה בכלל זריעה. שדרכו של זומר לצמוחי פירי כזורע: בצירה בענבים כקצירה בתבואה וקצירה אב מלאכה היא בפי כלל גדול (שבת דף עג.) בצירה בכלל קצירה דשניהן חותכין:

זימור. מחתך ענפים יבשין של גפן:
עידור. שחופר תחת הגפנים לרפוי ארעא:

כיסוח. בעשבים שחותך הרעים מן הטובים ולא היינו ניכוש דמעקר העיקרים מן הקרקע דלזה אין עוקרין אלא חותכין למעלה:

תלמוד לומר שדך לא כרמך לא. מדלא כתיב לא תזרע שדך לא תזמור כרמך אלא שדך לא תזרע כרמך לא תזמור משמע שדך לא כרמך לא:

מקיסמין. היינו זימור אלא שקיסוסם שייך באילנות:

מזרדין. מחתך ענפים יבשים ולחים לפי שיש לאילן ענפים יותר מדאי:

מפסיגין. סומכים האילן שהוא רענן יותר מדאי:

מזבלין. מניחים זבל בעיקרי האילן:

מפרקין. אבנים שעל עיקרי האילן:

מאבקים. ששרשיו נראין ומכסין אותו באבק:

מעשנין. עושין עשן תחת האילן כדי שינשרו התולעים שעליו:

יקשקש. היינו עידור אלא שעידור בגפנים וקשקוש בזיתים:

עוגיות. חופר גומא תחת הגפן ליתן בו מים:

זריעה בכלל היתה. ובשנה השביעית שבת שבתון וכו':

אף כל עבודה שהיא בשדה ובכרם. כגון כל הני פרטי יצא קשקוש ועידור ומים בנקעים ועוגיות שאינן בשניהן כו':

**לא יקשקש תחת הזיתים ולא יעדור כו'.
 ואם תקשי הא אסר עידור לעיל קא תריץ לקמן בעוגיות הא בחדתי**

והא בעתיקי והוא הדין לעידור:

כל הני מדרבנן. אבל מדאורייתא לא הוי אלא זמירה ובצירה כדאמרינן לעיל הני אין מידי אחרינא לא:

"משקין בית השלחין במועד ובשביעית".

בשלמא "מועד" - משום טירחא הוא, ובמקום פסידא שרו רבנן.
 אלא "שביעית" - בין למאן דאמר: "משום זורע", ובין למאן דאמר: "משום חורש", זריעה וחרישה בשביעית מי שרי?!

אמר אביי:

בשביעית בזמן הזה, ורבי היא.

דתניא:

"דבי אומר:

"וזה דבר השמטה שמוט" (דברים טו-ג) - **בשתי שמטות הפתוב מדבר.**

אחת שמטות קרקע,

ואחת שמטות כספים.

בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים,

ובזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים."

רבי אומר:

אפילו תימא רבנן,

'אבות' אסר רחמנא,

'תולדות' - לא אסר רחמנא,

דכתיב: **"ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע"** (ויקרא כה-ד),

מכדי זמירה בכלל זריעה,

ובצירה בכלל קצירה,

למאי הלכתא פתביהו רחמנא?

למימרא דאהני תולדות - מיחייב,

אאהרניתא - לא מיחייב.

ולא?!

והתניא:

"שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור" (ויקרא כה-ד) - **אין לי אלא זירוע וזימור,**

מנין לניבויש? ולעידור? ולכיסוח?

תלמוד לומר: "שדך לא ... כרמך לא ..." -

לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך.

מנין שאין מקיסמין? ואין מזרדין? ואין מפסיגין באילן?

תלמוד לומר: "שדך לא ... כרמך לא ..." -

לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך.

מנין שאין מזבלין? ואין מפרקין? ואין מאבקים? ואין מעשנין באילן?

תלמוד לומר: "שדך לא ... כרמך לא ..." -

כל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא.

יכול לא יקשקש תחת הזיתים?

ולא יעדור תחת הגפנים?

ולא ימלא נקעים מים?

ולא יעשה עוגיות לגפנים?

תלמוד לומר: "שדך לא תזרע."

זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה?

להקיש אליה לומר לך: מה זריעה מיוחדת עבודה שבשדה ושבכרם,

אף כל שהיא עבודה שבשדה ושבכרם!"

מדרבנן,

וקרא אסמכתא בעלמא.

וקשקוש בשביעית מי שרי?!

והא כתיב: **"השביעית תשמטנה ונטשתה"** (שמות כג-יא).

² וזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא-יגש את-רעהו ואת-אחיו כי-קרא לשמטה לה'

³ ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. ה את ספיק קצירה לא תקצור ואת-ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ.

רש"י

מלסקל. להוציא אבנים מן הכרם:
סתומי פילי. שמתם בקעים של אילן:
שרי. דאית ביה משום פסידא:
אברויי אילני אסור. דהוי משום רווחא והאי דשרי קשקוש היינו סתומי פילי והאי דאסיר היינו אברויי אילני:

"תְּשִׁמְטֶנָּה" - מְלַקְשָׁקֵנּוּ.

"וְנִטְשֶׁתָּהּ" - מְלַסְקֵל!"

אָמַר רַב עֻקְבָּא בַר חֲמָא:

תְּרֵי קְשָׁקוּשֵׁי הָוּוּ,

חַד - אַבְרוּיֵי אֵילָנִי,

וְחַד סְתוּמֵי פִילִי.

"אַבְרוּיֵי אֵילָן" - אָסוּר.

"סְתוּמֵי פִילִי" - שָׂרֵי.

4. ג, א -

רפ"י

כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בלא תעשה. כגון הכא דכתיב (ויקרא כה) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ כלל היינו עשה שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור פרט היינו לא תעשה:

אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל. ואף על גב דכתיב כלל בתריה כגון הכא דכתיב בתריה (שבת) שבתון כלומר אין לו דין דשאר כלל ופרט וכלל שכתובין כולו בעשה או בלאו דאמר כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט דמרבני כל מידי דדמי לפרט אלא דיינינן ליה בכלל ופרט הואיל דנשתנה משאר כלל ופרט וכלל אמרינן אין בכלל אלא מה שבפרט הני אין מידי אחרינא לא:

דכולי עלמא לית להו דרבין כו' מאן דאמר לוקה שפיר. כדאמר דדרשינן בכלל ופרט וכלל:

אחרינא לא. להכי חורש אינו לוקה:

כי אתא רב דימי. מארץ ישראל לבבל:

אמר. שמעית דאמרי בא"י יכול ילקה על תוספת:

ושמעית דנסיב עליה תלמודא לפטורא. ולא ידענא מאי תוספת ולא פטור:

רבי אלעזר אמר חרישה. בשביעית להכי קרי ליה תוספת דלא נפיק עיקרו מן התורה אלא מכילל ופרט וכלל כדאמרי לעיל:

ונסיב תלמודא לפטורא. כדאמרינן הני אין:

דאם כן. דהוי לקי: **כל הני פרטי.** דפריט בהדיא דאסור בשביעית זריעה וזימור קצירה ובצירה:

למה לי. דכתב רחמנא אלא למימרא דאהנך הוא דלוקה וכי שמע מינה אחרישה לא לקי:

ימים שלפני ראש השנה. של שביעית שהוא תוספת על השביעית:

דאתיא מבחריש ובקציר. כדאמר לקמן אם אינו ענין לשביעית שהרי כתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור תנהו לענין ששית שנכנס לשביעית דבשביעית נמי אסור:

כדבעינן למימר לקמן. גמר שבת שבתון משבת בראשית:

איתמר:

החורש בשביעית,

רבי יוחנן ורבי אלעזר:

חד אמר - לוקה,

וחד אמר - אינו לוקה.

לימא דרבבי אבין אמר רבי אילעא קמיפלגי?

דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא:

כל מקום שנאמר כלל בעשה, ופרט בלא תעשה - אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל. מאן דאמר לוקה - לית ליה דרבבי אבין אמר רבי אילעא, ומאן דאמר אינו לוקה - אית ליה דרבבי אבין.

לא. דכולי עלמא לית ליה דרבבי אבין אמר רבי אילעא,

מאן דאמר לוקה - שפיר,

ומאן דאמר אינו לוקה - אמר לך: מפדי זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה.

למאי הלכתא פתבינהו רחמנא?

למימר דאהני תולדות הוא דמיתחייב,

אתולדה אחרינא - לא מיתחייב.

ולא?!

והתניא:

"שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור" - אין לי אלא זירוע וזימור,

מנין לעידור? ולקישקוש? ולביסוח?

תלמוד לומר: "שדך לא ... כרמך לא ..." - לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך.

ומנין שאין מקרסמין? ואין מזדדיו? ואין מפסגין באילן?

תלמוד לומר: "שדך לא ... כרמך לא ..." - כל מלאכה שבשדך - לא, כל מלאכה שבכרמך - לא.

מנין שאין מזבלין? ואין מפרקין? ואין מעשנין באילן?

תלמוד לומר: "שדך לא ... כרמך לא ..." - כל מלאכה שבשדך - לא, וכל מלאכה שבכרמך - לא.

יכול לא יקשקש תחת הזיתים?

ולא יעדר תחת הגפנים?

ולא ימלא נקעים מים?

ולא יעשה עוגיות לגפנים?

תלמוד לומר: "שדך לא תזרע."

זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה?

להקיש אליה, לומר לך: מה זריעה מיוחדת עבודה שבשדה ושכפרם,

אף כל שהיא עבודה שבשדה ושכפרם!"

מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

ג, ב כי אתא רב דימי אמר:

"יכול ילקה על התוספת? ..."

ונסיב לה תלמודא לפטורא,

ולא ידענא מאי "תלמודא" ומאי "תוספת"?

⁴ רבי אלעזר אמר:

חרישה,

והכי קאמר: יכול ילקה על חרישה, דאתיא מכלל ופרט וכלל?

ונסיב ליה תלמודא לפטורא, דאם כן - כל הני פרטי למה לי?

ורבי יוחנן אמר:

ימים שהוסיפו חכמים לפני ראש השנה,

והכי קאמר: יכול ילקה על תוספת ראש השנה דאתיא מ"בבכריש ובקציר תשיבות" (שמות לד-כא)?

ונסיב לה תלמודא לפטורא, פדבעינן למימר לקמן.

⁴ הלכנו בדרך החזו"א או"ח קלה שרב דימי הביא גם את דעת רבי אלעזר ורבי יוחנן מא"י, ויש שפירשו אחרת.

רפ"י

כל זמן שיפה לפרי. כלומר כל זמן שחרישה יפה לפירות שגדלו בששית דהיינו נמי קרוב לעצרת אבל מכאן ואילך לא דהוי כמתקן פירות שביעית:

שדה לבן. של תבואה:

שתכלה הלחה. שכלין הגשמים של שנה ששית דעד ההיא שעתא מהני חרישה לזריעה דשנה זו אבל משתכלה הלחה אינו יכול לחרוש דמחזי כחורש לצורך שביעית דהיינו כל זמן שבני אדם חורשין ליטע מקשאות:

נתנה תורה שיעור לכל אחד ואחד בידו. כלומר נתת דברך לשיעורין שפעמים זה חורש קודם חבירו ליטע מקשאות:

על שני פרקים. דפסח ועצרת:

ובטלום. דחורשין עד ראש השנה:

תקנתא דשמאי והלל. דרבי שמעון דאמר עד פסח ועד עצרת והיינו אליבא דבי"ש ובי"ה:

כך התנו. שמאי והלל בשעת תקנתם:

דידהו היא. תקנתם היא:

חורתן. מקום:

י נטיעות. המפוזרות בתוך בית סאה שהוא נ' על נ' חורשין כל השדה שלה בשבילן בערב שביעית עד ר"ה ואמרי הני הואיל וילדות הן איכא פסידא יתירא לכך חורשין עד ראש השנה אבל זקינה אין חורשין עד ראש השנה אלמא דהלכה למשה מסיני הן:

וערבה. להקיף המזבח:

כי גמירי הלכתא. דאין חורשין לזקינה עד ראש השנה אבל חורשין עד שלשים יום לפני ראש השנה:

ואתו. בתקנה דידהו דהרחיקו עד הפסח ועד העצרת:

וכל הרוצה לבטל יבוא ויבטל. ורבן גמליאל דבטל לא בטל אלא מפסח ומעצרת עד שלשים יום לפני ראש השנה:

שנכנס לשיעית. כל שיש לו ליכנס לשיעית שאסור לחרוש לפני ר"ה: **מה חריש רשות.** בכל מקום:

קצור העומר. מותר לקצור בשבת:

שהיא של מצוה. אע"פ שמצא קצור קוצר דבעינן קצירה לשמה אבל אם מצא חרוש אינו חורש:

הלכתא למישרא ילדה. עשר נטיעות עד ר"ה:

מאי "ימים שלפני ראש השנה"?

קדתינן:

"עד מתי חורשין בשדה אילן ערב שביעית?"

בית שמאי אומרים:

כל זמן שיפה לפרי.

ובית הלל אומרים:

עד העצרת.

וקרובין דברי אלו להיות בדברי אלו (שביעית א,א).

"ועד מתי חורשין שדה הלבן ערב שביעית?"

משתכלה הלחה,

וכל זמן שבני אדם חורשים ליטע מקשאות ומדלעות.

רבי שמעון אומר:

אם בן נתנה, תורה שיעור לכל אחד ואחד בידו.

אלא בשדה הלבן - עד הפסח,

ובשדה האילן - עד העצרת⁵ (שביעית ב,א).

ואמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא:

רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלום.

אמר ליה רבי יירא לרבי אבהו ואמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן:

רבן גמליאל ובית דינו היכי מצו מבטלי תקנתא דבית שמאי ובית הלל?

והא תנן:

"אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו,

אלא אם בן גדול ממנו בחכמה ובמנין!"

"אשתומם פשעה חדא" (דניאל ד-ז).

אמר ליה:

אימור: כך התנו ביניהן כל הרוצה לבטל - יבוא ויבטל.

דידהו היא?! הלכה למשה מסיני היא!

דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתי:

עשר נטיעות, ערבה וניסוד המים - הלכה למשה מסיני!

אמר רבי יצחק:

כי גמירי הלכתא - שלשים יום לפני ראש השנה,

ואתו הני תקון מפסח ומעצרת, ואתנו בדידהו - כל הרוצה לבטל יבוא ויבטל.

והני הלכתא נינהו?! קראי נינהו!

דתניא:

"בחריש ובקציר תשבות" (שמות לד-כא).

רבי עקיבא אומר:

אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית,

שהרי כבר נאמר: **"שדך לא תזרע ומרמך לא תזמור"** (ויקרא כה-ד),

אלא חריש של ערב שביעית ^א ששנכנס לשביעית,

וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית.

רבי ישמעאל אומר:

מה חריש רשות אף קציר רשות,

יצא קציר העומר שהיא מצוה!"

אלא אמר רב נחמן בר יצחק:

כי גמירי הלכתא - למישרי ילדה,

⁵ הדפוס גורס (וב"ה אומרים עד הפסח) אך אינו מופיע במשנה, מסורת הש"ס אינו גורס.

⁶ הדפוס גורס (דתנן) מסורת הש"ס גורס: דתניא. וכנראה שהברייתא מבוססת על המשנה (שביעית א,ד). וגם במקבילה ר"ה (ט) הגירסה דתניא.

רַס"י

קראי למיסר זקינה. שלשים יום קודם ראש השנה ואתו בית שמאי והלל וגורו מפסח ועד עצרת:

ממילא שמעת מינה. דזקינה אסור לחרוש:

אלא הלכתא. לרבי ישמעאל. דלא נפיק ליה מקראי דדריש לקרא לדרשה אחרינא להוציא קציר העומר:

מדאורייתא בטלו. כלומר אשכחו סמך מן התורה להכי בטלו הלכתא:

מאן דאמר הלכתא. דלפני ר"ה אסור:

אתא גזירה שוה עקרה להלכתא. כלומר משום גזרה שוה דאינהו גמירו מנפשיהו משבת בטלו הלכתא הא אין אדם דן ג"ש מעצמו:

כי גמירו הלכתא בזמן שבת המקדש קיים. וכי שרו רבן גמליאל ובית דינו בזמן שאין בית המקדש קיים:

קראי - לְמִיסַר זְקִינָה.

וְכִינּוּן דְּהִלְכְתָא לְמִשְׁרֵי יְלָדָה,
לְאוּ מִמִּילָא זְקִינָה אֲסִירָה!?

אֲלֵא הִלְכְתָא - לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
קְרָאִי - לְרַבִּי עֲקִיבָא.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינּוּ מְדַאֲרִינָתָא בְּטִיל לְהוּ.

מֵאִי טַעְמָא?

גָּמַר **"שִׁבְת"**⁷ (שמות לא, טו) **"שִׁבְת"**⁸ (ויקרא כה, ד) מִשְׁבֵּת בְּרֵאשִׁית,
מֵה לְהֵלֵן הִיא אֲסוּרָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ מוֹתְרִין,
אֲף כֵּאֵן הִיא אֲסוּרָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ מוֹתְרִין.

מִתְקִיף לֵה רַב אֲשִׁי:
מֵאֵן דְּאָמַר: הִלְכְתָא - אֲתֵיא גְזֵרָה שְׁוֵה עֲקֵרָה הִלְכְתָא!?
וּמֵאֵן דְּאָמַר: קְרָא - אֲתֵיא גְזֵרָה שְׁוֵה עֲקֵרָה קְרָא!?

אֲלֵא אָמַר רַב אֲשִׁי:
רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינּוּ סְבָרִי לֵה פְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
דְּאָמַר: הִלְכְתָא גְמִירֵי לֵה,
וְכִי גְמִירֵי הִלְכְתָא בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים, דּוּמְיָא דְּנִיסוּד הַמַּיִם,
אֲבָל בְּזִמְנֵי שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים - לֵא.

⁷ שִׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שְׁבִתוֹן קִדְשׁ לֵה' כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת
⁸ וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבַּת שְׁבִתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצָן שַׁבַּת לֵה' שְׂדֵךְ לֹא תִנְרַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר

5. ד, א

רפ"י

גזירה מי גשמים. דלמא אתי למעבד מי קילון:
מי גשמים נמי אתי לידי מי קילון. כלומר כי מדלו מינה דלא הויה מליאה נעשית ממילא מי קילון שאינו מלא וטריחא מלתא:
נהרות המושכין מן האגמים. השתא משמע ליה מי אגמים עבידא דפסקי:
מותר להשקות מהן בחולו של מועד. ולא גזרי דלמא פסיקא מי אגמים ואזל וטרח ואייתי מן נהר אחר: ר' אילעא אמר ר' יוחנן דאמר גזרינן מי גשמים אפילו היכא דלא פסקי אטו מי קילון מדקאמר רב אשי מי גשמים לידי קילון אתי מכלל דר' יוחנן אסר אפילו דלא אתיא לידי מי קילון לית ליה דר' זירא דלא גזר:
מיתבי אבל לא מי קילון. דלמא מפסקי וטרח להוציא מן העמוק הכא נמי אמאי לא ניחוש דלמא מפסקי מי אגמים:
א"ל כמיא דלא פסקי דמו. וליכא למיחש:

"אבל לא ממי הגשמים וממי הקילון".

בשלאמא **"מי קילון"** איכא טירחא יתירא, אלא **"מי גשמים"** - מאי טירחא איכא?

אמר רבי אילעא אמר רבי יוחנן:

גזירה **"מי גשמים"** אטו **"מי קילון"**.

רב אשי אמר:

"מי גשמים" גופייהו לידי **"מי קילון"** אתו.

וקמיפליגי בדרבי זירא,

דאמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל:

נהרות המושכין מים מן האגמים - מותר להשקות מהן בחולו של מועד.
 קור - אית ליה דרבי זירא,
 ומר - לית ליה דרבי זירא.

גופא:

"אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל:

נהרות המושכין מים מן האגמים - מותר להשקות מהן בחולו של מועד."

איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא:

"אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון!"

אמר ליה:

ירמיה ברי, הני אגמים דבבל כמיא דלא פסקי דמו.

6. ד, א

רש"י

פסיקות ובריכות. חדא מילתא היא:

אם אמת המים עוברת ביניהן. בין הבריכות הללו מותר להשקות ממי גשמים דאי פסקי מי גשמים משקה מאמת המים: והוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים כו'. שיכול להשקות רוב השדה בפעם אחת מאותה אמת המים אבל אם אינו יכול להשקות בפעם אחת מאותה אמת המים רוב של שדה אינו משקה מפסיקות ובריכות דלמא מפסיק ואזיל:

תישתי לתרי או תלתא יומי. מההיא אמת המים ולא טרח ומייתי מאמת המים אחרינא: בריכה שנטפה משדה בית השלחין זו מותר להשקות ממנה בית השלחין אחר. בית השלחין שהיה גבוה והיה מעיין נובע מצדו ובצד אחד היה בית השלחין נמוך ובין אלו בית השלחין היה בצד השלחין הנמוך בריכה קטנה וכשמסקים בית השלחין הגבוה מן המעיין נוטף טיפין מן בית השלחין הגבוה לבריכה הנמוכה מותר להשקות אותו בית השלחין הנמוך מאותה בריכה אע"ג דבריכה עבידא דפסקא הואיל ומטפף בו מבית השלחין הגבוה מים שבאו לו מחמת המעיין:

והא עבידא דפסקא. בריכה ואזיל ומייתי:

עדיין היא מטפטפת. מבית השלחין גבוה לתוך הבריכה דודאי לא פסקא:

אמר אבוי והוא שלא פסק מעיין. המטפף מבית השלחין גבוה לבריכה מותר להשקות מבריכה לבית השלחין נמוך אבל אי פסיק מעיין אע"ג דעדיין מטפטף מבית השלחין גבוה לתוך הבריכה אין משקיין מן הבריכה לבית השלחין נמוך דלמא פסיק ואזיל וטרח ומייתי ממעיין אחר:

לא ידלה מן התחתון וישקה לעליון. דאיכא טירחא יתירא:

תנו רבנן:

"הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מערב יום טוב - אסור להשקות מהן בחולו של מועד. ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן - מותר."

אמר רב פפא:

והוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים.

רב אשי אמר:

אף על פי שאין רובה של אותה שדה שותה, כיון דקא משכא ואתיא מימר אמר אי לא שתניא לחד יומא תשתי לתרי ותלתא יומי.

תנו רבנן:

"בריכה שנוטפת מים משדה בית השלחין זו - מותר להשקות ממנה שדה בית השלחין אחרת."

והא עבידא דפסקא!

אמר רבי ירמיה:

ועדיין היא מטפטפת.

אמר אבוי:

והוא שלא פסק מעיין ראשון.

תניא:

"דבי שמעון בן מנסיא אומר:

שתי ערוגות זו למעלה מזו - לא ידלה מן התחתונה וישקה את העליונה.

יותר על בן אמר רבי אלעזר בר שמעון:

אפילו ערוגה אחת חציה נמוך וחציה גבוה -

לא ידלה ממקום נמוך וישקה למקום גבוה."

7. ד, א-ב

רש"י

מדלין לירקות. משמע שהוא דולה מים ומשקה לירקות כדי לאוכלן בחולו של מועד :
ואם בשביל ליפותן. שיגדלו הירקות אסור דהרווחה היא :
דהוה דלי דוולא. דולה דליות מים לירקות וחכמים לא התירו כי אם לבית השלחין בלבד :
שלופי. כשהירקות רצופין נוטל מהן מבינתיים לאוכלן מותר ליפותן אסור בשביל ליפותן אותם שנשארים :
המידל. תולש בגפנים שישנן ביחד יותר מדאי :
בשל עניים. בפאה אי"נ עוללות שאין לו לא כתף ולא נטף :

תנו רבנן:

"מדלין לירקות כדי לאוכלן, ואם בשביל ליפותן - אסור."

רבינא ורבה תוספאה הוו קא אזלי באורחא, חזו לההוא גברא דהוה דלי דוולא בחולא דמועדא, אומר ליה רבה תוספאה לרבינא: ליתי מר לשמתייה.

אמר ליה:

והתניא:

"מדלין לירקות כדי לאוכלן."

אמר ליה:

מי סברת מאי "מדלין"?

מדלין מיא?!

מאי אמדלין? ד,ב

שלופי.

כדתנן:

"המידל בגפנים,

בשם שהוא מידל בשלו, כן הוא מידל בשל עניים,

דברי רבי יהודה.

רבי מאיר אומר:

בשלו רשאי,

ואינו רשאי בשל עניים" (פאה ז,ה).

אמר ליה:

והתניא:

"מדלין מים לירקות כדי לאוכלן!"

אמר ליה:

אי תניא - תניא.

8. ד, ב

רס"י

בנכי. בורות תחת הגפנים וזיתים ונותן בהם מים: **עוגיות.** עגול סביב כמו עג עוגה ועמד בתוכה (תענית דף יט.). ובדידין נמי הן גומות: **ציתאי.** מקום: **למעבד בנכי.** עוגיות והיכי שרי והא תנן אין עושין עוגיות הא בחדתי. שמעולם לא היו שם עוגיות אסור לעשות בחולו של מועד דאיכא טירחא יתירא אבל עתיקי שכבר היו לו שם עוגיות ונסתמו מותר לחזור ולחופרן בחולו של מועד:

"ואין עושין עוגיות לגפנים".

מאי "עוגיות"?

אמר רב יהודה:
בנכי.

תניא נמי הכי:

"אלו הן 'עוגיות'?"

בדידין שבביקרי זיתים, ושבביקרי גפנים".

איני והא רב יהודה שרא לבני בר ציתאי למעבד בנכי לכרמיהון!

לא קשיא:

הא - בחדתי,

הא - בעתיקי.

9. ד, ב

רש"י

מפני שנראה כעודר. לצורך שביעית שהרי חופר כעודר: **שמכשיר אגפיה לזריעה.** כשחופר האמה ומניח העפר שבאמה על שפת האמה מתקן אגפיה לזריעה דעביד לה ארעא רכיכא: **דקא אתו מיא בתריה.** דכי חפר באמה אתו לאלתר מים בהדי חפירה: **מ"ד מפני שמכשיר אגפיה לזריעה איכא.** אע"ג דאתי מיא בתריה דהא שדא ארעא רכיכא אגפי האמה: **ומ"ד מפני שנראה כעודר ליכא.** דהא אתי מיא ובעודר ליכא מים ולכך לא דמי לעודר: **אלא.** לעולם דלא אתו מיא בתריה ואיכא בינייהו דשקיל ושדי לבראי דחפיר באמה ושדי עפר לבראי רחוק מאגפי אמה דלא מכשיר אגפיה לזריעה: **מאן דאמר מפני שנראה כעודר איכא.** דהא חפיר ולא אתו מיא בתריה: **בדוכתיה מנח ליה.** דלא שדי ארעא לבראי דלא עביד אלא מרכך ארעא אבל הכא שדי לבראי לכך לא דמי לעודר: **אמימר מתני.** בהדיא הא דאמר ר' אלעזר אין עושין את האמה בשביעית מפני שנראה כעודר: **עושה אדם זבלו אוצר.** שמכניס כל זבלו בשביעית בשדה ולא אמרינן דנראה כמזבל שדהו בשביעית: **עד שיעמיק שלשה טפחים.** ומכניס הזבל לשם דמוכחא מלתא דלא עביד כדי לזבל שדהו בשביעית: **היה לו מעט זבל.** באותה שדה קודם שביעית מוסיף עליו זבל והולך בשביעית ואין צריך להעמיק: **רבי אלעזר אוסר.** אפילו אם היה שם מעט זבל קודם שביעית להוסיף עליו בשביעית: **עד שיעמיק שלשה.** או שיתן הזבל על הסלע שבשדה דלא נראה כמזבל והיכי שרי רבי אלעזר לחפור ולהעמיק בשביעית ולא חייש לנראה כעודר: **כגון שהעמיק.** קודם לכן כלומר הא דאמר רבי אלעזר עד שיעמיק לא אמר עד שיעמיק בשביעית אלא שהיה עמוק קודם שביעית: **זבלו מוכיח עליו.** כלומר אע"ג דמעמיק בשביעית הוא נראה כעודר ואסור הכא מותר שהרי זבלו שמניח לשם מוכיח עליו דלא עביד משום עודר:

"רבי אלעזר בן עזריה אומר:

אין עושין את האמה [בתחילה במועד, ובשביעית]."

בשלמא "מועד" - משום דקא טרח, אלא "שביעית" - מאי טעמא?

פליגו בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל: חד אמר - מפני שנראה כעודר. וחד אמר - מפני שמכשיר אגפיה לזריעה.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

דקא אתו מיא בתריה, מאן דאמר: "מפני שמכשיר אגפיה לזריעה" - איכא, ומאן דאמר: "מפני שנראה כעודר" - ליכא.

ולמאן דאמר: "מפני שנראה כעודר" - ליחוש מפני שמכשיר אגפיה לזריעה!

אלא, איכא בינייהו:

דקא שקיל מיניה ושדי לבראי, למאן דאמר: "מפני שמכשיר אגפיה לזריעה" - ליכא, למאן דאמר: "מפני שנראה כעודר" - איכא.

ולמאן דאמר: "מפני שמכשיר אגפיה לזריעה" - ליחוש מפני שנראה כעודר!

עודר נמי כי קא שקיל בדוכתיה מנח ליה.

אמימר מתני לה:

מפני שנראה כעודר.

וקשיא ליה דרבי אלעזר בן עזריה אדרבי אלעזר בן עזריה. ומי אמר רבי אלעזר בן עזריה: "כל שנראה כעודר - אסור"?! ורמינהי:

"עושה אדם את זבלו אוצר.

רבי מאיר: אוסר,

עד שיעמיק שלשה טפחים, או עד שיגביה שלשה טפחים.

היה לו דבר מועט - מוסיף עליו והולך.

רבי אלעזר בן עזריה: אוסר,

עד שיעמיק שלשה, או עד שיגביה שלשה, או עד שיתן על הסלע" (שביעית ג,ג)!

רבי זירא ורבי אבא בר ממל:

חד אמר - כגון שהעמיק.

וחד אמר - זיבלו מוכיח עליו.

10. ד, ב

כ"י

שׂאם היתה עמוקה טפח. כלומר שלכתחילה היה שם אמת המים בת ששה טפחים ונסתמה עד טפח מעמידה עד ששה טפחים כלומר חוזר ומעמיק אותן חמשה טפחים שנסתמה:

חצי טפח על שלשה. אם היתה בתחלה בת שלשה טפחים ונסתמה עד חצי טפח דודאי אינו חוזר וחופר אותן שני טפחים ומחצה אע"ג דהוי דומיא דהיתה עמוקה טפח ומעמידה על וי טפחים:

כיון דמעיקרא לא עברי בה מיא. כלומר ודאי באמה בת שלשה טפחים לא עברי בה מיא שפיר לא קודם לכן ולא עכשיו הוי טירחא דלא צריך:

טפחיים על שנים עשר. דלכתחילה היתה של שנים עשר ונסתמה עד שני טפחים אסור להעמיק עוד עד יי טפחים על אותן שנים הראשונים משום דהוי טירחא יתירא דקא מעמיק כל כך ולהגביה קרקעית הגומא למעלה מששה טפחים:

טפחיים על שבעה טפחים. ונסתמה עד שני טפחים: **מהו.** להעמיק אותן חמשה שנסתיירו:

הכא חמשה קא מעמיק. דהיתה עמוקה טפח ומעמידה על ששה ולא הוי טירחא יתירא להעמיק כל כך בקרקע:

והכא. נמי לא מעמיק במועד אלא חמשה טפחים:

כיון דאיכא טפח יתירא. דלא צריך כל הטפח [דסגי בד']:
איכא טירחא טפי. ששוחה עצמו בשביל אותו טפח יותר מדאי:

לשחופי נהרא. לעקור ענפי אילנות הגדלים בנהר:

למיכרא נהרא טמימא. לפנות מקור המעיין שנסתם:

לאקדוחי נהרא. לפנות שירטון שבאמצע הנהר:
בורניץ. שם הנהר:

"ומתקנין את המקולקלת במועד".

מאי "מקולקלת"?

אמר רבי אבא:

שׂאם היתה עמוקה טפח מעמידה על ששה טפחים.

פשיטא: חצי טפח על שלשה טפחים, כיון דלא עבר מיא - לא פלום הוא. טפחיים על שנים עשר דקא טרח טירחא יתירא - לא.

טפחיים על שבועה - מהו?

הכא חמשה קא מעמיק והכא חמשה קא מעמיק, או דלמא כיון דאיכא טפח יתירא איכא טירחא טפי?

תיקו.

אבוי שרא לבני בר המדף לשחופי נהרא.

רבי ירמיה שרא להו לבני סכותא למיכרא נהרא טמימא.

רב אשי שרא להו לבני מתא מחסיא לאקדוחי נהר בורניץ.

אמר: כיון דשתו מיניה רבים - כרבים דמי,

ותנן:

"עושיין כל צורכי רבים".

11. ד, ב - ה, א

ה,א "ומתקניו את קילקולי המים שברשות הרבים [וחוטטין אותו]."

'חטיטה' - אין,

חפירה - לא.

אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן:

לא שנו אלא שאין רבים צריכין להם,

אבל רבים צריכין להם - אפילו חפירה מותר.

וכי "רבים צריכין להם" מי שרי?!

והתניא:

"חוטטין בורות שיחין ומערות של יחיד,

ואין צריך לומר של רבים.

ואין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים,

ואין צריך לומר של יחיד."

מאי לאו - בשרבים צריכין להם!

לא!

בשאין רבים צריכין להם.

דכוותה גבי "יחיד" - שאין יחיד צריך להם?!

חטיטה מי שרי?!

והתניא:

"בורות שיחין ומערות של יחיד - בונסין מים לתוכן,

אבל לא חוטטין,

ולא שפין את סדקיהן.

ושל רבים - חוטטין אותן, ושפין את סדקיהן!"

ואלא מאי? בשאיחיד צריך להם? דכוותה גבי רבים - בשרבים צריכין להם?!

חפירה מי אסיר?!

והתניא:

"בורות שיחין ומערות של יחיד - בונסין מים לתוכן, וחוטטין אותן,

אבל לא שפין את סדקיהן,

ולא חוטטין לתוכן,

ולא סדין אותן בסיד.

ושל רבים - חופרין אותן, וסדין אותן בסיד!"

אלא קשיא הך קמייתא!

תריץ הכי:

חוטטין בורות של יחיד - בשאיחיד צריך להם,

ואין צריך לומר בשל רבים - בשרבים צריכין להם, דאפילו חפירה מותר.

ואין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים - בשאין רבים צריכין להם,

ואין צריך לומר של יחיד - דכי אין יחיד צריך להם אפילו חטיטה נמי אסור.

אמר רב אשי:

מתניתין נמי דיקא,

דקתני: "עושין כל צורכי רבים",

"כל" - לאתוויי מאי? לאו - לאתוויי חפירה.

לא,

לאתוויי הא דתניא:

"יוצאין:

לקווש את הדרכים,

רפ"י

קילקולי המים. כגון אבנים שנפלו מחמת הבור:

חוטטין. נפלו צרורות בקרקעית הבור מעלה אותן במועד:

אבל לא חוטטין אותן. אי אמרת בשלמא הא דקתני ההיא

ברייתא שלמעלה של יחיד היינו בשיחיד צריך לו איכא לאוקמי

האי דקתני האי ברייתא אבל לא חוטטין בשאין יחיד צריך לו

אלא אי אוקמת לה הא דחוטטין בשאין יחיד צריך לו

איכא האי דקתני אבל לא חוטטין במאי מוקמת לה:

אלא מאי בשיחיד צריך לו כו'. כלומר במאי מוקמת האי

דקתני חוטטין בשרבים צריכים להן והתניא כו' של רבים חופרין

אותן:

אלא קשיא קמייתא. דקתני אין חופרין בורות של רבים בשרבים

צריכין לו קשיא להא ברייתא דקתני הכא של רבים חופרין

אותן:

אלא תריץ הכי. ואין צריך לומר בשל רבים דאפילו חפירה מותר

ולא קשיא לרבי יוחנן דאמר לא שנו כו':

מתניתין נמי דיקא. דבשרבים צריכין לו דחפירה נמי מותר:

לקווש את הדרכים. לפנות קוצים שבדרכים:

רַש"י

מרגילין להיות בתוכו ארבעים
 סאה. שמרגילין שיהא נוגע
 במקוה אמת המים כדי שיהא
 בו ארבעים סאה:
 כל דמים שנשפכו שם. כגון
 בקוצים שבדרכים:
 הא. דקאמרת דלאתויי הני נמי
 בהדיא קתני במתניי מתקנין כו'
 אלא ודאי הא דקתני ועושין כל
 צורכי רבים לאתויי חפירה קא
 אתו:

ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות,
 ולמוד את המקואות,
 וכל מקוה שאין בו ארבעים סאה - מרגילין לתוכו ארבעים סאה.
 ומניין שאם לא יצאו ועשו כל אלו,
 שכל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכים?
 תלמוד לומר: "והיה עליך דמים" (דברים יט-י).

הא בהדיא קתני לה,
 "ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת המקואות!"

"ועושין כל צורכי רבים" - לאתויי מאי?
 לאו - לאתויי חפירה.

שמע מינה.

12. ה, א-ב

רפ"י

מציינין את הקברות. שעושין סימנים על הקברות בסיד כדאמר במרובה (ב"ק דף ס"ט). של קברות בסיד דחורר כעצמות כדי שלא ילכו אוכלי תרומה לשם:

דכתיב וראה עצם וכו'. יחזקאל מתנבא על העתיד לבא שיעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין ורמזו הוא שלא בא הכתוב אלא להזהיר וללמד שיהא אדם עושה ציון:

כל בן נכר וערל בשר. שמתו אחיו מחמת מילה ולא רצו למולו שיראים פן ימות גם הוא כאחיו לא יבא אל מקדשי לשרתני שאסורין בעבודה: **גמירי.** מסיני:

טומאה קוראה לו פרוש. כלומר עושים סימנים על הטומאה כדי שיהא מרגיש ופורש:

לפני עור לא תתן מכשול. כלומר עשו דבר על הטומאה שלא יהו נכשלים בה נושאי תרומה וטהרות:

והזרתם. ומתרגמינן ותפרשון: **עשו משמרת למשמרת.** עשו משמרת לאוכלי תרומה דכתיב בה משמרת דכתיב (במדבר יח) ואני נתתי לך את משמרת תרומותי שלא יהו מטמאים:

ושם דרך. שעושין סימן באיזה דרך ילכו:

אראנו בישע אלהים. זה השם אורחותיו המחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה ושם כמו שמין:

"מציינין את הקברות."

אמר רבי שמעון בן פזי:

רמזו לציין קברות מן התורה מניין?

תלמוד לומר: **"וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון"** (יחזקאל לט-טו).

אמר ליה רבינא לרב אשי:

הא מקמי דליתי יחזקאל - מאן אמר?

ולישמעיהו הוא דאמר רב חסדא:

דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו,

מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו:

"כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי" (יחזקאל מד-ט) לשרתני,

מקמי דליתי יחזקאל מאן אמר?

אלא גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא, הכא נמי, גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

רבי אבהו אמר:

מזהכא: **"וטמא טמא יקרא"**⁹ (ויקרא יג-מה) - טומאה קוראה לו ואומרת לו 'פרוש'.

וכן אמר רבי עוזיאל בר פריה דרבי עוזיאל רבה:

טומאה קוראה לו ואומרת לו פרוש.

והאי להכי הוא דאתא!?

ההוא מיבעי ליה לכדתניא:

"וטמא טמא יקרא" - צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשין עליו רחמים!"

אם כן לכתוב **"וטמא יקרא"**, מאי **"וטמא טמא"!**?

שמעת מינה: תרתי.

אבוי אמר:

מזהכא: **"ולפני עור לא תתן מכשול"** (ויקרא יט-יד).

רב פפא אמר:

"ואמר סלו סלו פנו דרך" (ישעיה נז-יד).

רב חיננא אמר:

"הרימו מכשול מדרך עמי" (ישעיה נז-יד).

רב יהושע בריה דרב אידי אמר:

"והודעת להם את הדרך ילכו בה" (שמות יח-כ).

מר זוטרא אמר:

"והזרתם את בני ישראל מטומאתם" (ויקרא טו-לא).

רב אשי אמר:

"ושמרתם את משמרתני" (ויקרא יח-ל) - עשו משמרת למשמרתני.

רבינא אמר:

"ושם דרך - אראנו בישע אלהים" (תהילים נ-כג).

אמר רבי יהושע בן לוי:

⁹ והצדע אשר-בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא יקרא

כ"ז

בשבתא דריגלא לא הוה מקשי ליה. משום דאתו כולי עלמא לפירקא ואי מקשי ליה ולא הוה מצי לפרוקי הוה מכסיף: קרי עליה ושם דרך. שמחשב בשעות אי זה מהן להקשות אי זה מהן שלא להקשות:

כָּל הַשָּׁם אֹרְחוֹתָיו - זֹכָה וְרוּאָה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַאמַר: "וְשֵׁם דְּרֵךְ" - אֵל תִּקְרֵי "וְשֵׁם" אֶלָּא "וְשֵׁם דְּרֵךְ - אֲרָאנוּ בִּישׁוּעַ אֱלֹהִים".

רבי ינאי הוה ליה ההוא תלמידא דכל יומא הוה מקשי ליה, בשבתא דריגלא - לא הוה מקשי ליה, קרי עליה "וְשֵׁם דְּרֵךְ אֲרָאנוּ בִּישׁוּעַ אֱלֹהִים" (תהלים נ-כג).

13. ה, ב

רש"י

אבל מציינין על השדרה. שאע"פ שאינה אלא עצם אחד מטמא טומאה באהל: **רוב בנינו.** כגון עצמות גדולות כגון קוליות אע"פ שאין בו רוב מנינו: **רוב מנינו.** רוב העצמות ואע"פ שאין בו רוב בנינו: **אין מציינין על הוודאות.** הואיל דברור לכולי עלמא דאית ביה טומאה ודאית לא מטלטלי באותו מקום טהרות: **אבל מציינין על הספיקות.** שיש עליהן אהל כגון סככות ופרעות הסמוכות לרה"י הסמוך לבית הקברות דמספקא לן בהו טומאה דכיון דיש עליהן אהל רגילים לקבור שם במקום צנוע: **סככות ופרעות ובית הפרס.** מפרש לקמן: **אין מעמידין הציון על הטומאה שלא להפסיד טהרות.** שאם הטומאה ממש תחת הציון אינו מרגיש עד שבא על הציון פתאום ויטמאו הטהרות שהרי הטומאה תחת הציון אלא עושין הציון סמוך לטומאה ברחוק כל שהוא וכשבא על הציון מרגיש מן הטומאה ואינו הולך עליה: **אין מרחיקין את הציון ממקום טומאה.** יותר מכל שהוא: **שלא להפסיד ארץ ישראל.** שכשרואה הסימן מיד פורש ונמצא ארץ ישראל בטומאה שלא לצורך: **וכזית מן המת אינו מטמא באהל.** דקתני אין מציינין על כזית מן המת ולא על כל דבר שאינו מטמא באהל: **אמר רב פפא.** לעולם כזית מטמא באהל והא דקתני אין מציינין בכזית מצומצם עסקינן דמחסר חסר בקרקע ולהכי אין מציינין: **ישרפו עליו [תרומות] וטהרות שעה אחת.** דכל העובר על אותו כזית כשנקבר מחדש שורפין טהרותיו דעדיין לא חסר: **ואל ישרפו עליו לעולם.** שאם מציינין אותו שורפין עליו (על) כל תרומה שעוברין על אותו ציון לעולם שלא לצורך שהרי חסר וזימנין דלא חזי ליה כגון בלילה וכי הדר חזי ליה ואמר נטמאת תרומתי ושרף לה והיא לא נטמאת דהיא כזית כבר חסר וכשאינן מציינין אותו אין שורפין עליו אלא מחדש שלא חסר:

תנו רבנן:
"אין מציינין:
לא על כזית מן המת,
ולא על עצם בשעורה,
ולא על דבר שאינו מטמא באהל.
אבל מציינין:
על השדרה,
ועל הגולגולת,
על רוב בניו, ועל רוב מנין המת.
ואין מציינין - על הוודאות,
אבל מציינין - על הספיקות.
ואלו הן הספיקות:
סככות,
ופרעות,
ובית הפרס.

ואין מעמידין ציון במקום טומאה - שלא להפסיד את הטהרות.
ואין מרחיקין ציון ממקום טומאה - שלא להפסיד את ארץ ישראל."

ו"כזית מן המת" אינו מטמא באהל?!

והא תנן:

"אלו שמתמאין באהל ... כזית מן המת" (אהלות ב,א)!

אמר רב פפא:

הכא בכזית מצומצם עסקינן,
 דסוף סוף מיחסר חסר,
 מוטב ישרפו עליו תרומה וקדשים לפי שעה,
 ואל ישרפו עליו לעולם.

14. ה, ב

רס"י

אילן המיסך על הארץ. וטומאה תחת נוף אחד ואינו יודע תחת איזה נוף עושה ציון:

בית הפרס. חצי מענה תלם אחד של מאה אמה:

מנפת אדם. ההולך לשחוט פסחו דאם יש עצם כשעורה המטמא בהיסט מתפור ברוח ועושה פסח בבית הפרס אזיל לו ואי מטמא באהל. היכי אזיל עליה בשדה שאבד בה קבר. קתני דמציינין דמטמא באהל אבל בשדה שנחרש בה קבר אין צריך לציין ולא מטמא באהל דנימא מחרישה סלקיה לטומאה:

שלשה בית הפרס הן. שאין הולכין בו אוכלי תרומה:

שמפטירין בה את המתים. שכשמביאין מתים ממקום למקום לקבור כשבאין בשדה סמוך לעיר נפטרין אלו שהביאום ממקומן והולכין להם ובאין אנשי המקום ומקבלין אותן ורוחצין אותן שם וקוברין אותן:

וטעמא מאי. חוששין ביה משום טומאה:

משום יאוש בעלים. לפי שהביאום ממקום רחוק גדלדל אבר ונפל שם ונתיאשו אלו על אלו והניחוהו שם:

ושדה שנחרש בה קבר לא בעי ציון. דקא מתרצת הא דקתני מנפת אדם בית הפרס כשנחרש: **ואינו יודע מה טיבה.** אם הוא שדה שנחרש בה קבר ויכול לילך בניפוח ואם מפני שנאבד בה קבר ואינו יכול להכנס בה בנפיחה דמטמא באהל:

יש בה אילנות בידוע שנחרש. השדה לצורך האילנות ויכול להלך שאינו מטמא באהל אלמא מדקתני בה מצא שדה מצוינת דמציינין בית הפרס שנחרש:

אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר. ולא נחרש ומטמא באהל:

רבי יהודה אומר. לעולם לא הוי בחזקת שנחרש עד שיהא שם זקן או ת"ח שיהא יודע שנחרש: **אמר רב פפא.** לעולם בית הפרס שנחרש לא בעי ציון והאי דקתני בידוע שנחרש בה קבר בשדה שאבד בה קבר וציינה לאלתר:

יש בה אילנות בידוע שנחרש. לאחר שציינה ולעולם בית הפרס שנחרש לא בעי ציון:

אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר. ולא נחרש:

"ואלו הן הספיקות: סככות ופרעות [ובית הפרס]."

"סככות" - אילן המיסך על הארץ.

"פרעות" - אבנים פרועות היוצאות מן הגדר.

"בית הפרס" - כדתנן:

"החורש את הקבר הרי הוא עושה בית הפרס.

וכמה הוא עושה?

מלא מענה מאה אמה" (אהלות י, א).

ו"בית הפרס" מי מטמא באהל?!

והאמר רב יהודה אמר שמואל:

מנפת אדם בית הפרס והולך.

ורב יהודה בר אמי משמיה דעולא אמר:

בית הפרס שנידש - טהור!

אמר רב פפא:

לא קשיא:

כאן - בשדה שאבד בה קבר.

כאן - בשדה שנחרש בה קבר.

ו"שדה שאבד¹⁰ בה קבר" - בית הפרס קרי ליה?!

אין,

והתנן:

"שלשה בית הפרס הן:

שדה שאבד בה קבר,

ושדה שנחרש בה קבר,

ושדה בוכין" (אהלות יח, ב-ד).

מאי "שדה בוכין"?

רב יהושע בר אבא משמיה דעולא אמר:

שדה שמפטירין בה מתים.

וטעמא מאי?

אמר אבימי:

משום יאוש בעלים נגעו בה.

ו"שדה שנחרש בה קבר" - לא בעי ציון?!

והא תניא:

"מצא שדה מצוינת ואין יודע מה טיבה,

יש בה אילנות - בידוע שנחרש בה קבר,

אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר.

רבי יהודה אומר:

עד שיהא שם זקן או תלמיד,

לפי שאין הכל בקיאי בדבר."

אמר רב פפא:

כי תניא ההיא בשדה שאבד בה קבר דציינה.

יש בה אילנות - בידוע שנחרש בה קבר,

אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר.

¹⁰ תיקון גירסה ע"פ כתבי יד והגהות הגר"א

ר"י

וליחוש דלמא אילנות מגואי
וטומאה מאבראי. ולא נחרש
במקום טומאה מבחוץ לאילנות
אלא בין האילנות והוי שדה
שאבד בה קבר ולא נחרש
ואמאי קאמר בידוע שנחרש בה
קבר:

בעומדין האילנות על הגבולין.
של רשות הרבים דודאי ליכא
טומאה מבראי דלא קברי אינשי
ברשות הרבים אלא בין
האילנות הויא טומאה ונחרש
בשביל האילנות:

ודלמא טומאה מגואי. ולא בין
האילנות ולא נחרש במקום
טומאה:

מסובכין. שאינן עומדין בשורה
אחת סביב הגבולין אלא
מעורבין בכל השדה דודאי
נחרש כל השדה בשביל
האילנות:

**הא אמרן אין מרחיקין ציון
ממקום טומאה.** וכיון שסמוך
לאילנות הציון ודאי טומאה בין
האילנות היא ונחרש בשביל
האילנות:

וליחוש דלמא אילנות מגואי וקבר מבראי!

כדאמר עולא:

בעומדין על הגבולין,

הכא נמי בעומדין על הגבולין.

ו,א ודלמא טומאה מגואי ואילנות מבראי!

במסובכין.

ואיבעית אימא:

הא אמרן: "אין מרחיקין ציון ממקום טומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל".

15. ו, א

רש"י

כל מילי דמתא עליה רמיא.
דתלמיד בקי הוא:
מצא אבן אחת מצוינת. בסיד
תחתיה טמא ומפי מורי הזקן
אבן אחת מצוינת שיש סיד על
גבה דאינו צריך להרחיק הציון
מן האבן לפי שהאבן גבוה על
גבי קרקע ורואה את הציון מיד
קודם שיהא נוגע בו אבל בשדה
מרחיקין לה ציון בסמוך דזמנין
לא חזי ציון עד דאתי ונגע
ומאהיל:

שתיים מצוינות. תחתיהן טמא
אבל ביניהן אם יש סיד ביניהם
על הארץ טמא דמשום ציון
הוא:

אע"ג דליכא חורש. שלא חרש
ביניהם מעולם טהור כי ליכא
סיד:

אם אין חורש ביניהן טמא.
ואע"ג דליכא סיד לפי שציון את
האבנים שמכאן ומכאן לא חשש
לציון ביניהם:

הכא. דקתני כי ליכא חורש
טמא כגון סיד שפוך על ראשי
אבנים ומרודה לכאן ולכאן
ביניהן דאי ליכא חורש מחמת
חורש הוא דאינקלף שנקלף מן
האבנים ונפלו שם ביניהם
וטהור ואי לא סיד דביני ביני
הוא ומחמת ציון נעשה שם
להודיע שיש גם ביניהם
טומאה:

אין מרחיקין ציון ממקום
טומאה. ולהכי ציון כל ארבעה
מצריו דתהא כל השדה נטמאה
ובציון דמצר אחד לא סגי
לכולה דאין מרחיקין ציון
ממקום טומאה: ואכלאים
בחולו של מועד נפקין ורמינהו
באחד באדר משמיעין על
השקלים. שיהו ישראל מביאין
תרומת שקלים בניסן דכתיב
בחדשו לחדשי השנה חדש והבא
לי קרבן מתרומה חדשה:

"דבי יהודה אומר:

עד שיהא שם זקן או תלמיד,

לפי שאין הכל בקיאים בדבר".

אמר אבי:

שמע מינה צורבא מרבנן דאיכא במתא - כל מילי דמתא עליה רמיא.

אמר רב יהודה:

מצא אבן מצוינת - תחתיה טמא.

שתיים -

אם יש סיד ביניהן - ביניהן טמא,

ואם אין סיד ביניהן - ביניהן טהור.

ואף על גב דליכא חורש!?

והתניא:

"מצא אבן אחת מצוינת - תחתיה טמא.

שתיים -

אם יש חורש ביניהן - ביניהן טהור,

ואם לאו - ביניהן טמא!"

אמר רב פפא:

הכא כשהסיד שפוך על ראשיהן ומרודה לכאן ולכאן,

אי איכא חורש ביניהן - ביניהן טהור,

דאימור מחמת חורש הוא דאינקלף¹¹,

ואי לא סיד דביני ביני הוא - וטמא.

אמר רבי אסי:

מצר אחד מצוין:

הוא - טמא,

וכל השדה כולה - טהורה.

שנים:

הם - טמאין,

וכל השדה כולה - טהורה.

שלושה:

הם - טמאין,

וכל השדה כולה - טהורה.

ארבעה:

הן - טהורין,

וכל השדה כולה - טמאה.

דאמר מר:

"אין מרחיקין ציון ממקום טומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל".

16. ו, א

רפ"י

בכרכים. המוקפין חומה מימות יהושע בן נון:
ואת מקואות המים. מקואות המים של מ' סאה שחוטטין אותן מן הזבל שנכנס לתוכן כל ימות הגשמים והאי דלא פריך נמי בגמרא אשאר מתני' דתני ומתקנים הדרכים והרחובות בחולו ש"מ והכא תנא בט"ו באדר משום דלאו פירכא הוא דבדין הוא דמתקנין להו תרי זימני דכי מתקן בט"ו באדר אתו גשמים ומקלקלי להו והדרי ומתקני להו בחולו של מועד אבל אכלאים כיון דעקרו להו לגמרי בחמשה עשר באדר למה לי למיפק בו בחולו של מועד ולהכי קא מיבעיא:
כאן בבכור כאן באפיל. על הבכירות יוצאים בט"ו באדר על האפילות בחולו של מועד דפסח:
בזרעים. על התבואה יוצאין בט"ו באדר שקודמין לירקות:
לא שנו. דאין יוצאין עליהן קודם אדר וקודם חולו של מועד:
משום שכר פעולה דמוזלי גבן. כלומר שיכול לשכור פועלין בזול לפי שאינן עוסקין במלאכה בחולו של מועד:
שמע מינה. מדעסקינן לשכור פועלים בזול:
כי יהבינן להו. שכירות לפועלים דבטלי כלאים:
דאי סלקא דעתך מזידהו. דבעל הבית יהיב להו אמאי יוצאין להכי בחולו של מועד משום שכר פעולה לבטלו בכל זמן אף על גב דליכא שכר פעולה בזול וכל מה דבעי ליתב להו אלא מתרומת הלשכה יהבינן להו וכל כמה דמצין לצמצם מעות דהקדש עבדינן:
ועד כמה. הוי כלאים דחייב לבטלו:
רובע. הקב אחד מכ"ד בסאה:
הכי גרס ימעט. שאם זרע רובע הקב ימעטנו ויעקרנו:
והתניא כל השדה כולה. ואת אמרת ימעט:
שמנכשין שדותיהן. שלוחי ב"ד משלהן דכשנוטלין הכלאים מאליו מתנכש:

"ויוצאין אף על הכלאים".

וא"כלאים" בחולו של מועד נפקינן?! ורמינהו:

"באחד באדר - משמיעין על השקלים ועל הכלאים. בחמשה עשר בו - קורין את המגילה בדרבים, ויוצאין לקוץ את הדרבים, ולתקן הרחובות, ולמוד המקואות, ועושין כל צרכי רבים, ומציינין את הקברות, ויוצאין על הכלאים!"

רבי אלעזר ורבי יוסי בר חנינא:
 חד אמר: כאן - בבכיר, כאן - באפיל.
 וחד אמר: כאן - בזרעים, כאן - בירקות.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:
 לא שנו אלא: שאין ניצן ניכר, אבל ניצן ניכר - יוצאין עליהן.

מאי שנא בחולו של מועד דנפקינן?

אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן:
 משום שכר פעולה דמוזלי גבן.

אמר רב זביד ואיתימא רב משרשיא:
 שמע מינה: כי יהבינן להו שכר, מתרומת הלשכה יהבינן להו. דאי סלקא דעתך מדידהו יהבינן להו, מאי נפקא לן מינייהו? כל כמה דבעו ליתן להו.

ועד כמה?

אמר רב שמואל בר יצחק:
 כאותה ששנינו כל סאה שיש בה רובע זרע ממין אחר - ימעט.

ו, ב

והתניא:

"התקינו שיהו מפקירין כל השדה כולה!"

לא קשיא:
 כאן - קודם תקנה.
 כאן - לאחר תקנה.

דתניא:

"בראשונה - היו עוקרין ומשליכין לפני בהמתן, והיו בעלי בתים שמחין שתי שמחות: אחת שמנכשין להם שדותיהן, ואחת שמשליכין לפני בהמתם. התקינו - שיהו עוקרין ומשליכין על הדרבים, ועדיין היו שמחין שמחה גדולה שמנכשין שדותיהן. התקינו - שיהו מפקירין כל השדה כולה."

מתני'

מושכין המים מאילן לאילן. דהוי כשדה בית השלחין דפסידא יתירא איכא אבל לא ישקה את השדה כולה שדה בית הבעל:

זרעים שלא שתו לפני המועד. שלא היו מלומדין לשתות תמיד לפני המועד:

לא ישקם במועד. דהואיל ולא משקה להו תדיר לפני המועד. לא הוי ליה פסידא אי לא משקה להו במועד:

וחכמים מתירים בזה ובזה. להשקות את כל השדה כולה ולהשקות במועד זרעים שלא שתו לפני המועד והאי חכמים היינו ר"מ דאמר לעיל (דף ב.) משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל:

גמ'

אמר רב יהודה. הא דאמר ר"א אבל לא ישקה את השדה כולה אבל אם היתה שדה מטוננת לחה ויבשה מותר להשקותה אע"ג דהוה שדה בית הבעל דכיון דהויא לחה עד השתא אי לא משקה לה הוי פסידא יתירא:

שדה גריד. יבשה מעולם שאין צריך להשקותה:

בזה ובזה. בשדה גריד ובזרעים שלא שתו לפני המועד:

תרביצא. גינה:

שרי לתרבוצי. לזלף עליה מים אע"ג דליכא פסידא לתרבוצי להשקות לשון אין מכבדין ואין מרביצין היינו השקאה פורתא כדי שיצאו הירקות וכדמפרש באידך ברייתא לקמיה ומשקין היינו השקאה גמורה של בית השלחין:

אפלא לשוויי חרפא. דליכא פסידא ואפ"ה שרי להשקותה כך ולהשביחה הי"נ בגינה מרביצין:

מתניתין

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

מושכין את המים מאילן לאילן.

ובלבד שלא ישקה את כל השדה.

זרעים שלא שתו לפני המועד - לא ישקם במועד.

וחכמים מתירין בזה ובזה.

גמרא

אמר רב יהודה:

אם היתה שדה מטוננת - מותר.

תניא נמי הכי:

"כשאמרו אסור להשקות במועד,

לא אמרו אלא: בזרעים שלא שתו מלפני המועד,

אבל זרעים ששתו לפני המועד - מותר להשקות במועד.

ואם היתה שדה מטוננת - מותר.

ואין משקין שדה גריד במועד.

וחכמים: מתירין בזה ובזה."

אמר רבינא:

שמע מינה:

האי תרביצא - שרי לתרבוצי בחולא דמועדא.

"שדה גריד" - מאי טעמא? דאפלא משוי לה חרפא.

הכא נמי, אפלא משוי לה חרפא.

18. ו, ב

רש"י

שדה לבן. בית הבעל:
 הא. דקתני אבל לא ישקם
 במועד היינו ר"א בן יעקב דאמר
 אבל לא ישקה את כל השדה
 כולה והא דתני בין במועד בין
 בשביעית היינו חכמים דמתירין
 להשקות אפי' כל השדה:
 כדי שיצאו בשביעית. אבל לא
 ישקה בשביעית כדי שיצאו
 בשביעית:

תנו רבנן:

"מַרְבִּיצִין שְׂדֵה לָבֵן - בְּשִׁבְעִית,
 אֲבָל לֹא בְּמוֹעֵד."

וְהָא תַּנְיָא:

"מַרְבִּיצִין בֵּין בְּמוֹעֵד בֵּין בְּשִׁבְעִית!"

אָמַר רַב הוּנָא:

לֹא קָשִׁיָא:

הָא - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,

הָא - רַבִּי רַבִּנּוּן.

תַּנְיָא אִידָּךְ:

"מַרְבִּיצִין שְׂדֵה לָבֵן - עֶרֶב שְׁבִיעִית,

בְּדִי שִׁיּצָאוּ יִרְקוֹת בְּשִׁבְעִית.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁמַרְבִּיצִין שְׂדֵה לָבֵן - בְּשִׁבְעִית,

בְּדִי שִׁיּצָאוּ יִרְקוֹת לְמוֹצָאי שְׁבִיעִית."

19. ו, ב

רש"י

מתני'

צדין האישות. בשדה האילן במועד מפני שמפסידין בו: **כדרכו.** שאין צריך לשנות בצידה: **ובשביעית.** אע"ג דמתקן השדה: **בשדה האילן.** צד כדרכו מפני שהפסד מרובה הוא: **ובשדה לבן שלא כדרכו.** ואינו יכול לצוד כדרכו בשדה לבן משום דלא מפסיד כולי האי בשדה לבן: **ומקריין את הפירצה.** שאם נפלה מקצתה חוזר ומתקנה במועד: **ובשביעית בונה כדרכו.** מתחילה אע"ג דמיחזי דעביד נטירותא לפירי:

גמ'

בריה שאין לה עינים. וחופר בקרקע: **מאי קרא.** דאישות בריה שאין לה עינים: **דכתיב כמו שבלול תמס יהלך.** שבלול שקורין לימצוין תמס יהלך. כלומר כשיוצא חוץ מנרתיקו רירות נופלות ממנו עד שהוא נימוח ומת תמס כמו ונמס: **נפל אשת בל חזו שמש.** כלומר כך אישות נופלות פתאום לארץ ומתים דלא חזו: **וחונקין זו את זו.** מפני שמריחין את העפר ואין מכירין באותו עפר: **והוא דקאי בתרי עברי נהרא.** דכיון דאיכא הפסק מים בין הני תרתי חורי נמלים אין מכירים הני בעפר דהני: **גישרא.** גשר: **גמלא.** שאין לו גשר אלא מנסר אחד: **ומצרא.** עדיין קטן מגמלא אין יכול להלך עליו אלא כשקושרים חבל אחד משני עברי הנהר בשתי יתידות ואוחזין בו והולכין על אותו גשר צר אבל אי איכא חד מהן מכירין הני בחורי דהני: **עד כמה.** מרוחקין הני תרי חורי נמלים דכי איכא נהרא ביניהו וליכא גישרא דאין מכירין הני בחורי דהני: **עד פרסה.** אי ליכא פרסה ביניהו אע"ג דאיכא נהרא וליכא מעבר מכירין הני בחורי דהני:

מתניתין

צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן, ומשדה הלבן כדרבו, במועד ובשביעית, וחכמים¹² אומרים: משדה האילן - כדרבו, ומשדה הלבן - שלא כדרבו, ומקריין את הפירצה במועד, ובשביעית בונה כדרבו.

גמרא

מאי "אישות"?

אמר רב יהודה:

בריה שאין לה עינים.

אמר רבא בר ישמעאל ואיתימא רב יימר בר שלמיא:

מאי קרא?

"כמו שבלול תמס יהלך נפל אשת בל חזו שמש" (תהילים נח-ט).

תנו רבנן:

"צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן כדרבו, ומחריבין חורי נמלים.

ביצד מחריבין?

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

מביא עפר מחור זה ונותן לתוך חור זה, והו חונקין זה את זה."

אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי:

והוא דקאי בתרי עברי נהרא,

והוא דליכא גשרא,

והוא דליכא גמלא,

והוא דליכא מצרא.

זא עד כמה?

עד פרסה.

¹² הגירסה בגמרא בהמשך הוא: "רבי יהודה אומר", וכך גם גירסת הראשונים תוספות, רי"ף, ראש, מאיר.

רש"י

נועץ שפוד. במקום שהן מצוין
ומרדה האדמה וממעך אותן:

20. ז, א

"רבי יהודה אומר:
משדה האילן - בדרבו,
ומשדה הלבן - שלא בדרבו".

הגו רבנן:
"ביצד בדרבו?
חופר גומא ותולה בה מצודה.
ביצד שלא בדרבו?
נועץ שפוד ומכה בקורדום, ומרדה האדמה מתחתיה".

תניא:
"רבי שמעון בן אלעזר¹³ אומר:
כשאמרו משדה לבן שלא בדרבו - לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר,
אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן - אפילו בדרבו,
שנא יצאו משדה הלבן ויחריבו את האילנות".

¹³ מסורת הש"ס ע"פ השאלות גורס: ראב"י

21. ז, א

רָש"י

הוצא. ענפי דקל דתמרים: **דפנא.** בייר וקעבד גדר מדפנא ומגדל אותה מהוצי הדקל: **צר בצרוו.** מניח אבנים זה על גב זה: **אמר רב חסדא לא שנו.** דאמר מתניי מקרין אבל אינו בונה כדרכו: **בכותל גינה.** דליכא פסידא יתירא אי עיילי בה אינשי: **אבל בכותל חצר בונה כדרכו.** דאיכא פסידא יתירא אי עיילי בה גנבי וגנבי ממוניה: **גוחה.** שוחה ונטוי: **סותר ובונה כדרכו.** דהיינו כותל חצר מסייע ליה לרב חסדא: **מפני הסכנה.** שלא תפול על הולכי ברשות הרבים: **שלא מפני הסכנה לא.** קשיא לרב חסדא דאמר בכותל חצר בונה כדרכו אע"פ דליכא סכנה: **תריץ.** לא קשיא לרב חסדא דהא דקתני במקום סכנה היינו דסתר לה כשגוחה ובונה לה שפיר: **הכא.** דקאמר רב חסדא שלא במקום סכנה בונה כדרכה כשהיא סתורה קודם לכן אבל לא סתר לה במועד: **התם.** במקום סכנה לסתור משום דאיכא סכנה ולא ליבני דבבנין ליכא סכנה: אי"כ דלא בני: **ממנעי ולא סתרי.** והוי סכנה: **מתניתין נמי דיקא.** כרב חסדא דגינה אינו בונה במועד כדרכו: **אלא לאו בגינה.** ובשביעית בונה כדרכו אבל במועד אינו בונה כדרכו:

"ומקרין את הפירצה במועד".

כיצד "מקרין"?

רב יוסף אומר:

בהוצא ודפנא.

במתניתא תנא:

"צר בצרוו ואינו טח בטיט".

אמר רב חסדא:

לא שנו אלא כותל הגינה, אבל כותל החצר - בונה כדרכו.

לימא מסייע ליה:

"כותל הגוחה לרשות הרבים - סותר ובונה כדרכו, מפני הסכנה".

התם, כדקתני טעמא: **"מפני הסכנה".**

ואיכא דאמרי:

תא שמע:

"כותל הגוחה לרשות הרבים סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה".

"מפני הסכנה" - אין,

שלא מפני הסכנה - לא!

לימא תיהוי תיובתיה דרב חסדא!

אמר לך רב חסדא,

התם - **"סותר ובונה",**

הכא - בונה ולא סותר.

התם נמי ליסתור ולא ליבני!

אם כן,

מימנע ולא סותר.

אמר רב אשי:

מתניתין נמי דיקא,

דקתני: **"ובשביעית בונה כדרכו",**

דהיכא?

אילימא דחצר - צריכא למימר?!

אלא לאו דגינה, ואף על גב דמייחזי כמאן דעביד נטירותא לפירי.

שמע מינה.

22. ז, א-ב

רש"י

מתני'

רואין את הנגעים להקל. כלומר
רואה הכהן נגע צרעת במועד
לטהר:

לא להחמיר. שאם רואה הכהן
שהוא טמא אינו אומר כלום
שאם מטמאו נמצא מצערו
במועד ורחמנא אמר (דברים
טז) ושמתח בחגך:

גמ'

שאם אתה נזקק לו להקל אתה
נזקק לו להחמיר. כלומר מאחר
שרואהו הכהן אומר בין הוא
טמא בין הוא טהור:

א"ר נראין לי דברי ר' מאיר
במוסגר. שרואין ודברי רבי יוסי
במוחלט:

בהסגר ראשון. שאם מטהר ליה
משמח ליה אי לא מטהר ליה
לא מטמא ליה יותר מדמעיקרא
אלא מסגר ליה פעם שניה:

בהסגר שני. דאי מטמא ליה
מחליט ליה בטומאה חמורה
ומצער ליה:

מר. ר"מ דאמר רואה להקל
לטהר אבל לא לטמא:

סבר בכהן תלא רחמנא. דאי
מטמא ליה הוי טמא ואי לא בעי
מטמא ליה לא הוי טמא ולהכי
חזי ליה להקל אבל לא להחמיר
דאי חזי ליה דהוי טמא לא
לימא ליה כלום ולא הוי טמא:

ומר. ר' יוסי דאמר לא להקל:

סבר לטהרו ולטמאו כתיב. דכי
חזי ליה כהן דטמא. לא מצי
למושקט ודלמא הוי טמא ונמצא
מצערו שמתמאו במועד:

מתניתין

רבי מאיר אומר:

רואין את הנגעים¹⁴ להקל אבל לא להחמיר.

וחכמים אומרים:

לא להקל ולא להחמיר.

גמרא

תניא:

"רבי מאיר אומר:

רואין את הנגעים להקל, אבל לא להחמיר.

רבי יוסי אומר:

לא להקל ולא להחמיר,

שאם אתה נזקק לו להקל, נזקק לו אף להחמיר.

אמר רבי:

נראין דברי רבי מאיר - במוסגר,

ודברי רבי יוסי - במוחלט".

אמר רבא:

בטהור כולי עלמא לא פליגי - דלא חזו ליה,

בהסגר ראשון כולי עלמא לא פליגי - דחזו ליה,

כי פליגי - אבהסגר שני,

מר סבר: בכהן תליא מילתא, אי טהור אמר ליה: טהור, ואי טמא: שתיק.

ומר סבר: "לטהרו או לטמאו" (ויקרא יג-נט) כתיב.

ז, ב

¹⁴ מסורת הש"ס לא גורס את המילה: בתחילה וכך גם מוכח מהסוגיה.

23. ז, ב

רַבִּי

והא תניא איפכא. דברי ר"מ במוחלט דברי ר' יוסי במוסגר: **מר סבר צוותא דאשתו עדיף ליה.** ולהכי חזי ליה במועד בהסגר שני דאי מטהרו משמחו ואפי' מטמא ליה ומחליט ליה ומשדר ליה חוץ מגי' מחנות ולית ליה צוותא דאינשי דעלמא אפי"ה לית ליה צערא דהא אית ליה צוותא דאשתו ומותר הוא באשתו להתיחד עמה בימי חלוטו ודברי ר' יוסי במוחלט דאפי' מטהר ליה דאע"ג דשרי ליה למחנה ישראל אית ליה צערא דלית ליה צוותא דאשתו דאסור הוא דכיון דמטהר ליה מחלוטו מיבעי ליה למימני שבע ימי ספירו ובימי ספירו אסור בתשמיש המטה דכתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ואהלו זו אשתו דכתיב שובו לכם לאהלכם:

ומר סבר צוותא דעלמא עדיף ליה. האי תנא דאמר א"ר נראין דברי ר"מ במוחלט ודברי ר' יוסי במוסגר סבר צוותא דעלמא עדיף ליה ולהכי חזי בימי חלוטו דאי מטמאו לא מטמא יותר מדמעיקרא ואי מטהרו משמחו דאית ליה צוותא דעלמא אף על גב דאסור בתשמיש המטה צוותא דעלמא דעלמא עדיף ליה ודברי רבי יוסי במוסגר דלא חזי ליה דלמא מטמא ליה חוץ לגי' מחנות ולית ליה צוותא דעלמא ומצער ליה: **ימי ספירו.** אסור בתשמיש המטה ולא ימי חלוטו:

יותם לא היה לעזייהו אלא בימי חלוטו. כלומר לא נתעברה אמו דיותם אלא בימי חלוטו דעזייהו דעזייהו היה מצורע ולא נזקק לאשתו בימי ספירו אלא בימי חלוטו: **אף אני כן אמרתי.** דמצורע מותר בתשמיש המטה דוישב מחוץ לאהלו בימי ספירו כתיב: **ורבי סבר מאי דגלי גלי.** להכי אמרי' ימי ספירו ולא ימי חלוטו:

אמר מר:

"אמר רבי"

נראין דברי רבי יוסי - במוחלט, ודברי רבי מאיר - במוסגר."

והתניא איפכא!

תנאי היא אליבא דרבי, מר סבר צוותא דעלמא עדיף ליה, ומר סבר צוותא דאשתו עדיף ליה.

למימרא: דמוחלט מותר בתשמיש המטה!?

אין.

והתניא:

"וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" (ויקרא יד-ח) - **שיהא אסור בתשמיש המטה, ואין אהלו אלא אשתו,**

שנאמר: "לך אמר להם שיבו לכם לאהליכם" (דברים ה-ל).

רבי יהודה אומר:

"שבעת ימים יספרו לו" (יחזקאל מד-כו) - **ימי ספירו, ולא ימי חלוטו.**

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

שבעת ימי ספירו, קל וחומר לימי חלוטו.

ואמר רבי חייא:

דנתי לפני רבי: לימדתנו רבינו, יותם לא היה לו לעזייהו אלא בימי חלוטו.

אמר לו: אף אני כן אמרתי."

במאי קמיפלגי?

רבי יוסי ברבי יהודה סבר: גלי רחמנא בימי ספירו, וכל שכן בימי חלוטו. ומר סבר: מאי דגלי - גלי, ומאי דלא גלי - לא גלי.

24. ז, ב - ח, א

רש"י

למימרא דבכהו תליא מילתא. פריך בין לר"מ בין לרבי יוסי דר"מ אומר בהדיא אי טמא שתיק ורבי יוסי קאמר אין רואין כלל מכלל דרבי יוסי סבר אי לא בעי לא חזי ליה ולא הוי טמא:

נותנין לו ז' ימי המשתה. דלא חזי ליה דלמא מטמא ליה: ולכסותו. אם נראה הנגע בכסותו:

אם ממתניין לדבר הרשות. הרי ממתניין לו שאין מטמאין עד שמפנה כל הכלים שבבית וילפיי מינה דבטומאה דגופיה נמי ממתין לדבר הרשות דומיא דהכא כיון דאשכחן דבטומאה דגופיה ממתניין לו לדבר הרשות כ"ש דממתניין לו לדבר מצוה כגון חתן וברגל:

משמעות דורשין. דמר דריש מהאי קרא ומר דריש מהאי קרא:

דבר הרשות איכא בינייהו. רבי יהודה דמפיק מביום הראות בו ומכאן אמרו חתן ורגל דהיינו מצוה ממתניין לו אבל לדבר הרשות אין ממתניין לו בטומאה דגופיה ורבי סבר דבדבר רשות נמי ממתניין לו כדאמר"י לעיל דרבי יליף טומאה דגופיה להמתין לו מטומאה דביתו:

לא גמרינן. דהוי חידוש ומחידוש לא ילפינן דכל היכא דאיכא חידוש אין לך דבר בו אלא חידושו:

דהא עצים. פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה:

ורבי אמר אצטריך. כלומר אע"ג דילף טומאה דגופיה מטומאה דלאו גופיה לדבר הרשות מוצוה הכהן איצטריך ביום הראות בו: אבל טומאה דגופיה אימא לא. דלא יליף טומאה דגופיה מטומאה דלאו גופיה לדבר הרשות מוצוה הכהן דהוה אמינא חידוש הוא קמ"ל וביום הראות דהיינו טומאה דגופיה דממתניין לו לדבר מצוה והואיל ואשכחן דממתניין לו לטומאה דגופיה מיהא לדבר מצוה אית ליה נמי כח למילף מוצוה הכהן דממתניין לטומאה דגופיה לדבר הרשות נמי אף על גב דחידוש הוא:

["רבי מאיר אומר:

רואין את הנגעים להקל, אבל לא להחמיר.

רבי יוסי אומר:

לא להקל ולא להחמיר,

שאם אתה נזקק לו להקל, נזקק לו אף להחמיר"].

למימרא: דבכהו תליא מילתא?

אין.

והתניא:

"זביום הראות בו"¹⁵ (ויקרא יג-יד) -

יש יום - שאתה רואה בו,

ויש יום - שאי אתה רואה בו.

מכאן אמרו: חתן שנולד בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו,

וכן ברגל - נותנין לו שבעת ימי הרגל,

דברי רבי יהודה.

רבי אומר:

אינו צריך,

הרי הוא אומר: "וצוה הכהן ופנו את הבית" (ויקרא יד-לו) -

אם ממתנינים לו לדבר הרשות, כל שכן לדבר מצוה."

מאי בינייהו?

אמר אביי:

מושמעות דורשין איכא בינייהו.

ורבא אמר:

דבר הרשות איכא בינייהו.

ורבי יהודה מהתם לא גמרינן, דחידוש הוא,

ח, א דהא עצים ואבנים בעלמא - לא מטמאו, והכא מטמאו.

ורבי אמר: אצטריך,

דאי כתב רחמנא: "זביום הראות בו" - הוה אמינא: לדבר מצוה - אין, לדבר הרשות - לא.

כתב רחמנא "וצוה הכהן".

ואי כתב רחמנא: "וצוה הכהן" - הוה אמינא: הני - אין, דלאו טומאה דגופיה,

אבל טומאה דגופיה אימא מייחזא חזיא ליה,

צריךא.

25. ח, א

רש"י

כולה קרא יתירא. כלומר כולה
 תיבה דביום הראות קרא
 יתירא:
 מראה עיני הכהן. משמע ביום
 שיכול לראות:
 לי ולא לאורי. שאין צריך לאור
 הנר דהיינו ביום ובהוא שעתא
 נמי ובא הכהן אלמא דאין
 רואין אלא ביום:
 קמ"ל. וביום הראות בו דבו
 היינו טומאה דגופיה:

אמר מר:

"יש יום שאַתָּה רוֹאָה בוּ וְישׁ יום שְׁאֵי אַתָּה רוֹאָה בוּ".

מאי משמע?

אמר אב"י:

אם כן לכתוב רחמנא 'ביום' מאי "וביום"?
 שְׁמַע מִיָּנֵה: יש יום שאַתָּה רוֹאָה בוּ, וְישׁ יום שְׁאֵי אַתָּה רוֹאָה בוּ.

רבא אמר:

כולה קרא יתירא הוא,
 דאם כן לכתוב רחמנא 'ובהראות' מאי "וביום"?
 שְׁמַע מִיָּנֵה: יש יום שאַתָּה רוֹאָה בוּ, וְישׁ יום שְׁאֵי אַתָּה רוֹאָה בוּ.

ואב"י?

ההוא מיבעי ליה: ביום ולא בלילה.

ורבא ביום ולא בלילה מנא ליה?

נפקא ליה: מ"לְכַל מְרָאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן" (ויקרא יג-יב).

ואב"י?

ההוא מיבעי ליה: למעוטי סומא באחת מעיניו.

ורבא נמי מיבעי ליה להכי!

אין הכי נמי.

ואלא ביום ולא בלילה מנא ליה?

נפקא ליה: מ"בְּנִגְעַ נְרָאָה לִי בְּבֵית" (ויקרא יד-לה) - "לי" ולא לאורי.

ואב"י?

אי מהתם הוה אמינא: הני מילי טומאה דלאו דגופיה,
 אבל טומאה דגופיה אפילו לאורו נמי,
 קא משמע לן.

26. ח, א

רפ"י

מתני'

מלקט אדם עצמות אביו ואמו.
ומוליכן למקום אחר לקוברן
בקברות אבותם:

מפני ששמחה היא לו. שקוברן
בקברי אבותיו ולא מצטער
במועד:

ר' יוסי אומר. לא ילקט מפני
שאבל הוא לו:

לא יערער על מתו. אם מת לו
מת חדש או חדשים קודם
המועד לא יערער מפרש בגמ' כד
הדר ספדנא במערבא כלומר
שלא ישכור ספדן לחזור על
קרוביו לומר בכו עמי כל מרי
נפש:

לא יספידנו. שאם מת לו מת
בתוך שלשים יום לפני הרגל לא
ישכור ספדן להספידו ושלשים
יום אתרוייהו קאי וטעמא
דשלשים יום מפרש בגמ':

גמ'

הרי הוא מתאבל עליהן. וקשיא
לרבי מאיר דאמר מפני ששמחה
היא לו:

אפילו צורין בסדינו. שאינו
מלקטן ואינו רואה אותן הרי זה
מתאבל כל זמן שלא נקברו:

מפני ששמחת הרגל עליו.
כלומר הרבה הוא עוסק
בשמחת הרגל ואינו מצטער
במלקט עצמות אביו ואמו:

מתניתין

ועוד אמר רבי מאיר:

מלקט אדם עצמות אביו ואמו,
מפני ששמחה היא לו.

רבי יוסי אומר:

אבל הוא לו.

לא יעורר אדם על מתו,

ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום.

גמרא

ורמינהו:

"המלקט עצמות אביו ואמו,

הרי זה מתאבל עליהם כל היום, ולערב אין מתאבל עליהן".

ואמר רב חסדא:

אפילו צורין לו בסדינו!

אמר אביי:

אימא: מפני ששמחת הרגל עליו.

.27 ח, א-ב

רש"י

יבכון עמיה. (אפילו) הכי אסור למימר במועד היינו לא יעורר על מתו:

אמר רב (נחמן) מעשה כו'. כלומר שהיו לו מעות מזומנין לצורך לעלות לרגל ונתנתן אשתו להספדנים ונמנע מלעלות לרגל:

לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום. כלומר כיון דמת אין משתכח מן הלב שלשים יום אם מספידו פחות משלשים יום לפני הרגל אתי למספד ברגל דעדיין לא שכחו:

דעביד בחנם. מ"ד משום מעות שזימן לרגל כיון דספדן עביד בחנם שפיר דמי ומ"ד לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום בחנם נמי אסור:

"ולא יערער על מתו".

מאי "לא יערער על מתו"?

אמר רב:

כד הדר ספדנא במערבא אמרי: יבכון עמיה כל כורירי ליבא.

"קודם הרגל שלשים יום".

מאי שנא "שלשים יום"?

אמר רב פהנא אמר רב יהודה אמר רב:

מעשה באדם אחד שפינס מעות לעלות לרגל, ובא ספדן ועמד על פתח ביתו, ונטלתן אשתו ונתנתן לו, ונמנע ולא עלה. באותה שעה אמרו: "לא יעורר על מתו, ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום".

ושמואל אמר:

הב, לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

דקעביד בחנם.

28. ח, ב

רש"י

מתני'

אין חופרין כוכין וקברות.
לצורך מתים שדרכן לחפור
כוכין וקברות לזמנן לצורך
מתים שימותו דטירחא יתירא
הוא:

מחנכין. מפרש בגמ':

נברכת. בריכה של כובסין ולית
ביה טירחא כולי האי:

וארון עם המת בחצר. שהמת
שם מותר לעשות ארון ולנסר
הנסרים מתחילה לצורך הארון
ולעשותו כולו אבל לא בחצר
אחרת שלא יאמרו מלאכה
אחרת היא:

ר' יהודה אוסר. להביא עצים
ולעשותן נסרים לצורך הארון
אא"כ היו מנוסרים בתחילה
קודם י"ט:

גמ'

מתניתין

אין חופרין כוכין וקברות במועד,
אבל מחנכין את הכוכין במועד.
ועושין:

נברכת במועד,

וארון עם המת בחצר.

רבי יהודה:

אוסר, אלא אם כן יש עמו נסרים.

גמרא

מאי "כוכין"?

ומאי "קברות"?

אמר רב יהודה:

"כוכין" - בחפירה.

ו"קברות" - בבנין.

תניא נמי הכי:

"אלו הן כוכין ואלו הן קברות:

"כוכין" - בחפירה,

ו"קברות" - בבנין."

"אבל מחנכין את הכוכין."

כיצד "מחנכין"?

אמר רב יהודה:

שאם היה ארוך - מקצרו.

במתניתא תנא:

"מאריך בו ומרחיב בו."

29. ח, ב

רפ"י

גיהא ובר גיהא. בריכה גדולה
 שעושין בחצר שיכנסו בו כל
 השופכים בקיע בר גיהא בריכה
 קטנה שעושין סמוך לגדולה כדי
 שיכנסו המים היוצאין מן
 הגדולה לקטנה שהיא מליאה
 ונכנסין לקטנה:
וארון עם המת בחצר. כלומר
 כשמת בחצר (שפיר דמי)
 דמוכחא מילתא דלצורך המת
 עבידא מצי למיעבד ארון
 ובאותה חצר:
מנסרין המנסרין. יש עמו
 נסרין מתוקנין מערב המועד
 דטורח גדול לעשותן במועד:

"ועושין נברכת במועד".

מאי "נברכת"?

אמר רב יהודה:
 זו בקיע.

והתניא:
"הנברכת והבקיע!"

אמר אבבי ואיתימא רב פהנא:

גיהא ובר גיהא.

"וארון עם המת בחצר".

תנינא להא דתנו רבנן:
"עושין כל צורכי המת:
 גוזזין לו שערן,
 ומכבסין לו כסותו,
 ועושין לו ארון מנסרין מערב יום טוב.
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
 אף מביאין עצים ומנסרין בצינעא בתוך ביתו".

30. ח, ב - ט, א

רפ"י

מתני'

מפני שמחה היא לו. מפרש בגמ':
מחזיר גרושתו. דאינה שמחה כל כך:
ועושה אשה תכשיטיה. הני תכשיטין דקא מפרש בגמ':
לא תסוד. בסיד מפני שניווול הוא אצלה עכשיו במועד שהיא תסוד בסיד ומצטערת:
ומסרגין את המטות. בגמ' מפרש:

גמ'

מאי הוי. וכי שמחה אסורה ביו"ט:

דאין מערבין שמחה בשמחה. כלומר בעיני דלישמח בשמחת מועד לחודיה:

מפני הטורח. ליטרח לצורך נישואין וטירחא במועד אסור:

משום ביטול פריה ורביה. דאי שרי נשואין ביו"ט אין אדם נושא אשה כל השנה כולה אלא ממתין עד המועד שיהא עושה סעודה אחת למועד ולנשואין:

מותרין לישא ערב הרגל. כלומר מותר לכתחלה ואע"ג דשבעת ימים של סעודה יהיו ברגל:

עיקר שמחה. דנישואין חד יומא ובשאר יומי לא חשיב מערב שמחה בשמחה:

עיקר טירחא. דנישואין ביום ראשון דנישואין:

לחד יומא לא משהו אינשי. כלומר כיון שאינו יכול להתחיל אלא בערב הרגל אין ממתנין עד הרגל דדלמא מתרמי מלתא דלא מצי מתחיל בערב הרגל ולא מתחיל כל הרגל:

מתניתין

אין נושאין נשים במועד,
 לא בתולות, ולא אלמנות,
 ולא מייבמין,
 מפני שמחה היא לו,
 אבל מחזיר הוא את גרושתו.

ועושה אשה תכשיטיה במועד.
 רבי יהודה אומר:
 לא תסוד מפני שניווול הוא לה.

ההדיוט תופר בדרבו,
 והאומן מכליב.

ומסרגין את המטות.
 רבי יוסי אומר: ממתיחין.

גמרא

וכי "שמחה היא לו" - מאי הוי?

אמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא,
 ואמרי לה: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
 לפי שאין מערבין שמחה בשמחה.

רבה בר רב הונא אמר:
 מפני שמניח שמחת הרגל, ועוסק בשמחת אשתו.

אמר ליה אבוי לרב יוסף:
 הא דרבה בר רב הונא, דרב הוא,
 דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב:
 מניין שאין נושאין נשים במועד?
 שנאמר: "ושמחת בהגר" - בחגך ולא באשתך.

עולא אמר:
 מפני הטורח.

רבי יצחק נפחא אמר:
 מפני ביטול פריה ורביה.

מיתבי:

ט, א "כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד^א מותרין לישא ערב הרגל".
 קשיא לכולהו!

לא קשיא:

למאן דאמר: "משום שמחה" - עיקר שמחה חד יומא הוא.
 למאן דאמר: "משום טירחא" - עיקר טירחא חד יומא הוא.
 למאן דאמר: "משום ביטול פריה ורביה" - לחד יומא לא משהי איניש נפשיה.

31. ט, א

רפ"י

ועביד ז'. יומי שמחה להכא ולהכא לחנוכת הבית ולרגל:
ודלמא מינטר לא נטרינן.
 נישואין עד הרגל כי היכי דלא נטר שלמה אבל אי מתרמי ליה עביד:

אי הכי דהיכא דאי איקרי ליה עביד איבעי ליה לשויורי בבנין עד הרגל כי היכי דליתרמי ליה חנוכת הבית ברגל:

אמה כליא עורב. הגג כלה ומקצר למעלה עד כאמה ומחפין אותו שם בברזל ובמסמרים כדי שלא ישבו העורבים עליו זהו לא חשיב כבנין:

ודלמא אמה כליא עורב נמי צורך בנין הוא. להכי לא שיריה אלא כל היכא דאיתרמי ליה לנישואין ברגל לא ידעינן מנלן דלא עבדינן:

שמע מינה הני לחוד. דלא מצי למיעבד ליה ביחד אפילו מתרמי:

וד"אין מערבין שמחה בשמחה" - מנלן?

דכתיב: **"ויעש שלמה בעת ההיא את החג, וכל ישראל עמו קהל גדול, מלבוא חמת עד נהל מצרים,**

לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום" (מלכים א ח-סה).
 ואם איתא דמערבין שמחה בשמחה איבעי ליה למינטר עד החג ומיעבד שבעה להכא ולהכא.

ודלמא מינטר לא נטרינן,

והיכא דאתרמי עבדינן!

איבעי ליה לשויורי פורתא.

שויורי בנין בית המקדש לא משירינן!

איבעי ליה לשויורי באמה כליא עורב.

אמה כליא עורב צורך בנין הבית הוא!

אלא, מדמיתר קרא.

מכדי כתיב: **"ארבעה עשר יום"**, **"שבעת ימים ושבעת ימים"** - למה לי?
 שמע מינה: הני לחוד והני לחוד.

32. ט, א

רש"י

לא עשו ישראל יום כפורים. לפי ששבעה ימים שלפני סוכות כל יום עשו שמחה ומשתה דכתיב ויעש שלמה בעת ההיא את החג שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום: וקרנן יחיד. של נשיאים: דאיסור סקילה. דחמור מכרת: וקרנן צבור. דמה שהיו מקריבין בימי חנוכה הבית קרנן צבור הוא: התם. במשכן דגבוה הוון קרבנות: הכא. בחנוכה הבית דהדיוט משתה: הכא נמי לעבדו. קרבנות מיכל לא ליכלו: ביום השביעי. ומשמע לן יום ז' היינו שבת: דלמא שביעי לקרבנות. שאם הקריב נשיא ששי בערב שבת מקריב נשיא שביעי באחד בשבת ומאי שביעי שביעי לקרנן נשיא: ביום עשתי עשר יום. האי יום יתירא משמע מה יום רצוף שאין בו הפסק אף כולחו י"א יום רצוף דליכא הפסק בינתיים אפילו בשבת: דלמא ימים הראויין. למשתה עביד משתה לאפוקי יום הכפורים: גמר יום יום מהתם. מנשיאים דמשכן דגמרינן מתרי קראי דהוון רצופים אפילו בשבת אף משתה דחנוכה הבית הוון י"ד רצופים ואפילו [ביוה"כ]:

אמר רבי פרוך אמר רבי יוחנן:

אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים, והיו דואגים ואומרים שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כלייה, יצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנין לחיי העולם הבא.

מאי דרוש?

אמרו קל וחומר,

ומה משכן שאין קדושתו קדושת עולם, וקרנן יחיד דוחה שבת, דאיסור סקילה, מקדש דקדושתו קדושת עולם, וקרנן צבור, ויום הכפורים דענוש כרת - לא כל שכן?!

אלא, אמאי היו דואגים?

התם - צורך גבוה,

הכא - צורך הדיוט.

הכא נמי, מיעבד ליעבדו, מיכל לא ניכלו ולא לישתו!

אין שמחה בלא אכילה ושתייה.

ומשכן דדחי שבת - מנלן?

אילימא: מדכתוב: "ביום הראשון"¹⁶ (במדבר ז-יב) ו"ביום השביעי"¹⁷ (במדבר ז-מח), דלמא שביעי לקרבנות!

אמר רב נחמן בר יצחק:

אמר קרא: "ביום עשתי עשר יום" (במדבר ז-עב) - מה יום כולו רצוף אף עשתי עשר כולן רצופי

ודלמא ימים הראויין!

כתיב קרא אחרניא: "ביום שנים עשר יום" (במדבר ז-עח), מה יום כולו רצוף אף שנים עשר יום כולן רצופין.

ודלמא הכא נמי ימים הראויין!

אם כן תרי קראי למה לי.

ומקדש דדוחה יום הכפורים - מנלן?

אילימא מדכתוב: "ארבעה עשר יום"¹⁸ (מלאכים א, ח, סה), ודלמא ימים הראויין!

גמר "יום" "יום" מהתם.

"יצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנין לחיי העולם הבא."

ומנלן דאחיל להו?

דתני תחליפא:

¹⁶ והי המקריב ביום הראשון את-קרננו נחשון כן-עמינדב למטה יהודה

¹⁷ ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע כן-עמיהוד

¹⁸ ויעש שלמה בעת-ההיא את-החג וכל-ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד-נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום

רש"י

כ"ד רננות. כתיבי בפרשה בין רנה ותחנה ותפלה ובקשה. פרשת נדרים. מסכת נדרים: **ביום השמיני**. של חג היינו בעשרים ושנים:

"ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך, וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב, על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו" (מלכים א ח-טו).

"לאהליהם" - שהלכו ומצאו נשיהם בטרה.

"שמחים" - שנהנו מזיו השכינה.

"וטובי לב" - שכל אחד ואחד נתעברה אשתו בבו זכר.

"על כל הטובה" - שיצתה בת קול ואמרה להם בולכם מזומניו לחיי העולם הבא.

"לדוד עבדו ולישראל עמו" -

בשלא "לישראל עמו" - דאחיל להו עון יום הפפורים,

אלא "לדוד עבדו" - מאי היא?

אמר רב יהודה אמר רב:

בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבקו שערים זה לזה,

אמר שלמה עשרים וארבע רננות - ולא נענה,

פתח ואמר: "שאו שערים ראשיכם [והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד.

מי זה מלך הכבוד ה' עזו וגבור ה' גבור מלחמה.

שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד" (תהילים כד, ז-ט) - ולא נענה.

כיון שאמר: "ה' אלהים אל תשב פני משיחך זמרה לחסדי דוד עבדך" (דברי הימים ב, ו, מו) - מיך נענה.

באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה,

וידעו הכל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון.

33. ט, א

רש"י

וכתיב וביים עשרים ושלשה. אלמא דבעשרים ושתים ובעשרים ושלשה איפטרו מיניה:

של צורה. כלומר חכמים:

פלוס מעגל רגלך. כלומר שקול מצות ועיין בהן איזו מצוה גדולה ועשה הגדולה:

וכתיב ארח חיים פן תפלו. דמשמע כל מצוה שתבא לידך עשה אותה בין גדולה בין קטנה ואל תניח קטנה מפני הגדולה:

מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים. תפלו פלוס מעגל רגלך שתעשה אתה הגדולה וחבריך יעשו קטנה:

ובמצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים. אל תפלו אלא מצוה שבא לידך בין גדולה בין קטנה עשה:

וכל חפצך לא ישוו בה. שתבטל כל חפצך בשביל שתעסוק בתורה:

חפצי שמים ישוו בה. כלומר שאם יש לך לעסוק במצוה תבטל תלמוד תורה ועסוק במצוה:

דאפילו חפצי שמים לא. דמבטל מצוה ועוסק בתלמוד תורה:

תעייל ולא תיפוק תיפוק ולא תעייל. משמע ליה בסחורה תעייל ולא תיפוק שתביא סחורה ולא תמכרנה תיפוק ולא תעייל שתוציא בסחורה במקום אחר ולא תביאנה:

תעייל כלתא. שדרך כלתא הולכת אצל הבעל:

ולא תיפוק. דלא לימות בנך דהדרי נפקי מינך והדרי לבי נשיהו:

שתא חדתא. זו שנה ראשונה של נישואין דכתיב כי יקח איש אשה חדשה לא יצא וגוי (דברים כד):

ליחרב ביתך. בית קברתך דלא תמות אלא תחיה לאורך ימים:

לא תבוש ולא תתבייש. לא תיבוש אחרוני כדי שלא תתבייש שלא תבא לידי כך פן תתבייש:

ותנא בה. ושנה בה לא יבושו עמי לעולם והיינו לא תבייש ולא תתבייש:

רבי יונתן בן עסמיני ורבי יהודה בן גרים תנו פ'רשת נדרים ב' רבי שמעון בן יוחי.

איפטור מיניה באורתא.

לצפרא הדור וקא מפטרי מיניה.

אמר להו: ולא איפטרינו מיני באורתא?

אמרו ליה: למדתנו רבינו תלמיד שנפטור מרבו ולן באורתא העיר, צריך ליפטור ממנו פעם אחרת שפאמר: "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך" (מלכים א-ח-טו).

וכתיב: "וביום עשרים ושלשה להדש השביעי שלח את העם" (דברי הימים ב, ז, ז),

אלא מכאן לתלמיד הנפטור מרבו ולן באורתא העיר צריך ליפטור ממנו פעם אחרת.

אמר ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם, זיל גביהון דליברכוך.

אזל אשכחניהו דקא רמו קראי אהדדי:

כתיב: "פלוס מעגל רגלך וכל דרריך ומוני" (משלי ד, כו),

וכתיב: "ארח חיים פן תפלו" (משלי ה, ו)!

לא קשיא:

כאן - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים,

כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים.

ט, ב

הדר יתבי וקא מבעי להו:

כתיב: "יקרה היא מפנינים וכל חפצך לא ישוו בה" (משלי ג-טו) -

הא חפצי שמים - ישוו בה.

וכתיב: "כל חפצים לא ישוו בה" (משלי ח-יא) -

דאפילו חפצי שמים - לא ישוו בה!

כאן - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים,

כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים.

אמרו ליה: מאי בעית הכא?

אמר להו: דאמר לי אבא, זיל גביהו דליברכוך.

אמרו ליה: יהא רעוא:

דתורע ולא תחצד,

תעייל ולא תיפוק,

תיפוק ולא תעייל,

ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך,

לבלבל פתורך,

ולא תחזי שתא חדתא.

כי אתא לגבי אבוי אמר ליה:

לא מבטיא דברכי לא בירכו, אבל צעורי צעורו.

אמר ליה: מאי אמרו לך?

הכי והכי אמרו לי.

אמר ליה: הנה כוליהו ברכתא נינהו,

"תורע ולא תחצד" - תוליד בנים ולא ימותו.

תעייל ולא תיפוק" - תעייל בלתא ולא לימותו בנך דליפקון.

"תיפוק ולא תעייל" - תוליד בנתא ולא ימותו גובריהו וליהדרו לנותך.

"ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך" - דהאי עלמא אושפיזך, וההיא עלמא ביתא,

דכתיב: "קרובם בתימו לעולם" (תהילים מט-יב) - אל תקרי "קרובם" אלא קברם.

לבלבל פתורך - בכני ובנתא.

"ולא תחזי שתא חדתא" - דלא תמות אנתך ולא תנסב אינתתא אחריתי.

רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב,

אמר ליה לבריה¹⁶ זיל לגביה דליברכוך.

אמר ליה: יהא רעוא: דלא תבייש ולא תתבייש.

אתא גבי אבוי, אמר ליה: מאי אמר לך?

אמר ליה: מילין בעלמא הוא דאמר לי.

אמר ליה: ברכך ברכתא דברכן קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה.

דכתיב: "ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא,

ולא יבשו עמי לעולם.

וידעתם מי בקרב ישראל אני ואני ה' אלהיכם ואין עוד ולא יבשו עמי לעולם" (יואל ב, כו-כו).

34. ט, ב

רש"י

נוחלת. נותנת כחול בין עיניה
 כדי שדומות נאים:
פוקסת. מחלקת שעה לכאן
 ולכאן:
ומעברת סרק על פניה. סם
 אחד כדי שתראה אדומה:
סכין על פניה של מטה. כדי
 להעביר שער של מטה:
היתה מיקשטא. כי הני קשוטין
 כדאמר הכא:
באנפי כלתה. שהיתה כל כך
 זקינה שהיתה לה כלה שהיא
 אשת בנה:
לא שנו. הא דאמר עושה אשה
 תכשיטיה:
אלא ילדה. בחורה שדרכה בכך
 ולהכי הוי לה שמחה במועד:
אבל זקינה לא. והיכי עבדא
 אשתך הכי דמיקשטא הא הויא
 זקינה:
ואפילו עומדת על פתח קברה.
 שריא להתקשט:
לקל טבלא רהטא. פירוש
 קשקוש הזוג ר"ל מיני זמר
 בהילולא וכי היכי דרהטא ילדה
 בת שית לקל הילולא הכי עבדא
 בת שיתין והכי נמי מיקשטא:

"ועושה אשה תכשיטיה".

תנו רבנן:

"אלו הן תכשיטי נשים:

נוחלת ופוקסת ומעבירה סרק על פניה.

ואיבא דאמרי:

מעברת סכין²⁰ על פניה של מטה".

דביתהו דרב חסדא מקשטא באנפי כלתה.

יתיב רב הונא בר חיננא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר:

לא שנו אלא ילדה,

אבל זקינה - לא.

אמר ליה:

הא להים! אפילו אמך, ואפילו אימא דאימך, ואפילו עומדת על קברה.

דאמרי אינשי: בת שיתין כבת שית לקל טבלא רהטא.

35. ט, ב

רס"י

שניוול הוא לה. שגנאי הוא לה וניוול בסיד ומצטערת בסיד : **שיכולה לקפלו במועד.** אע"פ שהיא מנוולת בסיד : **שמחה היא לאחר זמן.** במועד לסוף המועד לאחר שקפלתו את הסיד שטפלה לפי שמשיר את השער ומעדן את הבשר והואיל דהאי סיד משמחתה לאחר זמן להכי שרי לה לטופלו במועד אע"פ שהיא מצירה עכשיו : **ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא.** אע"ג שהיא מצירה עכשיו שמחה וכו' : **נפרעים מהם.** מהכותים ביום חגם מפני שהוא מצער דכל אדם שפורע מיצר אבל לא משלמים להם ממון ביום חגם לפי שמשמחם ביום חגם ומודה לע"ז כדפיי במס' ע"ז : **שמה הוא לאחר זמן.** שפרע לו ואמאי נפרע מהן אבל לרבי יהודה לא אית ליה האי סברא דמשום שמיצר עכשיו שרי והיכי אית ליה האי סברא גבי טפול אע"ג שהיא מצירה עכשיו שמחה היא לאחר זמן : **הנח להלכות מועד.** להכי א"ר יהודה הכא דשרי אע"פ שהיא מצירה כו' : **דכולהו הלכות מועד.** דשרי משום האי טעמא נמי שרו כגון אפיה ובישול דמצער השתא כשהוא אופה ומבשל ולהכי שרי דשמח הוא כשהוא אוכל אפייתו ובישולו ביו"ט : **כותי לעולם מיצר.** שפורע ולהכי לא אית ליה לרי יהודה התם אע"פ שמיצר שמח וכו' אבל לעיל גבי טפול אית ליה לרי יהודה אע"פ שמצירה עכשיו שמחה לאחר זמן : **שהגיעו לפירקן.** לשיער : **ולא הגיעו לשנים.** שאינן בנות י"ב שנה ויום אחד שעדיין אינו דין שיהא להן שער ובושות על כך : **עניות טופלות.** השיער בסיד ומשירות אותן : **אנפיקינון.** היינו אנפיקינון דקתני התם במנחות (דף פה :) אנפיקינון לא יביא היינו אותו שמן שעושים מזיתים : **שלא הביאו שלישי.** שלא בישלו שלישי : **ולמה סכין אותו.** אכל הני קא מהדר דקאמר טופלין כו' : **ושקל בה ארבע מאה זוזי.** שנתייפת ונטל מבעלה כך : **טפלה כולה בחד זימנא.** דסבר למיעבד כרב ביבי ומתח : **בעיין בנתין טפלא.** דשכר מגדל השער ומעבה את הבשר :

"רבי יהודה אומר: לא תסוד."

תנא:

"רבי יהודה אומר:

אשה לא תסוד מפני שניוול הוא לה, ומודה רבי יהודה: בסיד שיכולה לקפלו במועד, שטופלתו במועד, שאף על פי שמצירה היא עכשיו, שמחה היא לאחר זמן."

ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא?!

והתנן:

"רבי יהודה אומר:

נפרעו מהן,

מפני שמצר.

אמרו לו: אף על פי שמצר עכשיו, שמח הוא לאחר זמן!"

אמר רב נחמן בר יצחק:

הנח להלכות מועד,

דכולהו מצר עכשיו, ושמח לאחר זמן נינהו.

רבינא אומר:

כותי לענין פירעון לעולם מצר.

אמר רב יהודה:

בנות ישראל שהגיעו לפירקן, ולא הגיעו לשנים,

עניות - טופלות אותן בסיד,

עשירות - טופלות אותן בסולת,

בנות מלכים - בשמן המור, שנאמר: **"ששה חדשים בשמן המור"** (אסתר ב-יב).

מאי "שמן המור"?

רב הונא בר חייא אומר: סטבת.

רב ירמיה בר אמי אומר:

שמן זית שלא הביא שלישי.

תנא:

"רבי יהודה אומר:

אנפיקינון - שמן זית שלא הביא שלישי."

ולמה סכין אותו?

שמשיר את השער,

ומעדן את הבשר.

רב ביבי הוה ליה בריתא, טפלה אבר אבר,

שקל בה ארבע מאה זוזי.

הוה ההוא כותי בשבבתייה, והוה ליה בריתא, טפלה בחד זמנא ומתה.

אמר קטלא ביבי לברתי.

אמר רב נחמן:

רב ביבי דשתי שיכרא, בעיין בנתיה טפלא.

אנן דלא שתינן שיכרא - לא בעיין בנתין טפלא.

.36 י, א

רָשׁ"י

תופר כדרכו. בחולו של מועד:
היכי דמי הדיוט. שאינו אומן
 שתופר כדרכו:

מלא מחט בבת אחת. שאינו
 יכול ללקוט נימי התפירה של
 חלוק כדי לתפור כשהוא תופר
 תוחב תחיבות הרבה כמלא
 אורך המחט ואח"כ מושכה מן
 הבגד ונמצאו תפירות הרבה
 במשיכה אחת והיודע לעשות כן
 אומן הוא:

**שאינו יכול לכיין אימרא בחפת
 חלוקו.** שאינו יודע לתחוב אותו
 בגד עב שעושין ממנו אימרא
 בחפת חלוקו אלא שבמקום
 אחד מקצרו ובמקום אחד
 מרחיבו:

האומן. החייט מכליב:

מפסיע. שאינו תופר ביושר אלא
 מפזר התפירה ולהכי קרי
 מכליב שדומין תחובי המחט
 לשיני הכלב רחוקות זו מזו
 כשיני הכלב:

כלבתא. שאינו תופר כדרכו
 תוחב זה בסמוך זה אלא
 שתוחב המחט פעם אחת
 למעלה ופעם אחת למטה ולהכי
 קרי ליה כלבתא דהכי קיימי
 שיני הכלב שן אחד גבוה
 מחבירו:

י, א "ההדיוט תופר פְּדָרְכוֹ".

היכי דמי "הדיוט"?

אמרי דבי רבי ינאי:
 כל שאינו יכול להוציא מלא מחט בבת אחת.

רבי יוסי בר חנינא אמר:
 כל שאינו יכול לכיין אימרא בחפת חלוקו.

"והאומן מכליב".

מאי "מכליב"?

רבי יוחנן אמר:
 מפסיע.

רבה בר שמואל אמר:
 שיני כלבתא.

37. י, א

רס"י

מסרגין שתי וערב. שאורגין מטה של חבלים בשתי וערב: **שתי בלא ערב.** שמותח השתי ואינו אורג בה הערב: **שאם היה רפוי.** זה שנארג ימים רבים והיו החבלים רפויין ותלוין למטה שאינן מתוחין ממתחן: **ושוין.** רבי מאיר ור' יוסי: **שאיין מפשילין חבלים לכתחלה.** שאין גודלים חבלים לכתחלה: **המטה.** לעולם אינה מקבלת טומאה עד שיסרג בה ג' בתי נירין שהשתי כבר מתוח ואורג בה שלשה בתי נירין דערב אלמא דמסרגין קרי שתי וערב: **היינו דאתו יש אומרים לאפלוגי.** דאפילו שתי בלא ערב לא מצי: **ממתח נמי לא.** בתמיה אתו יש אומרים למיסר נמי מתוחי ואמאי הא לא קעביד מלאכה ואי לא עביד הכי לא מצי למיזגא עלה: **אין.** ודאי אתו יש אומרים למיסר נמי מתוחי משום דהואיל ואפשר למלייה למטה במאני עד לעיל והדר מצי למירמא עלייהו כרים וכסתות למיזגא עלייהו: **לא טרחינן.** דהוי טורח דלא צריך:

"מסרגין את המטות.
[רבי יוסי אומר: ממתחין].

מאי "מסרגין"? ומאי "ממתחין"?

כי אתא רב דימי אמר:
פליגי בה רבי חייא בר אבא ורבי אסי,
ותרנייהו משמיה דחזקיה ורבי יוחנן:
חד אמר: **"מסרגין"** - שתי וערב.
ו"ממתחין" - שתי בלא ערב.
וחד אמר: **"מסרגין"** - שתי בלא ערב.
ו"ממתחין" - שאם היה רפוי ממתחו.

איני?

והא תני רב תחליפא בר שאול:

"ושוין שאין מפשילין חבלים לכתחלה."

בשלמא למאן דאמר: **"מסרגין"** - שתי וערב. ו"ממתחין" - שתי בלא ערב -
היינו דקתני רב תחליפא בר שאול: **"ושוין שאין מפשילין חבלים לכתחלה"**.
אלא למאן דאמר: **"מסרגין"** - שתי בלא ערב, **"ממתחין"** - שאם היה רפוי ממתחו,
השתא שתי וערב אמרת לא, חבלים לכתחלה מיבעיא!?

קשיא.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבי חייא בר אבין:

מי איכא למאן דאמר **"מסרגין"** - שתי בלא ערב"?

והתנן:

"רבי מאיר אומר המטה משיסרוג בה שלשה בתים" (כלים טז,א)!

אלא כי אתא רבין אמר:

ב"מסרגין" - כולי עלמא לא פליגי דשתי וערב,

אלא כי פליגי ב"ממתחין" -

מר סבר: **"ממתחין"** - שתי בלא ערב.

ומר סבר: שאם היה רפוי - ממתחו.

מיתיבי:

"מסרגין את המטה ואין צריך לומר שממתחין.

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

ממתחין, אבל לא מסרגין.

יש אומרים:

אין ממתחין כל עיקר."

בשלמא למאן דאמר **"ממתחין"** - שתי בלא ערב - היינו דאתו **"יש אומרים"** לאיפלוגי,

אלא למאן דאמר: **"שאם היה רפוי ממתחו"** - ליש אומרים ממתחו נמי לא!

אין,

כיון דאפשר לממלייה במאני לא טרחינן.

מתני'

מעמידין תנור וכירים. שעושין אותם לכתחלה כדאמרינן לקמן תנור תוכו חלול מקום שפיתת שתי קדירות כירה מקום שפיתת קדירה אחת: **מכבשין**. בגמי מפרש:

גמ'

מנקר ריחיא. שכשהיא ישנה וחלקה ואין החטין יכולין לפרך מנקרין אותה חותכין אותה כדי שלא יהא שוה כדי שיפרכו החטין תחתיה: **בת עינא**. נקב שעושין באמצע הריחים שהתבואה נופלת לתוכה:

היינו דמשכחת לה בישנה. לפי שהישנה צריכה לכך שכבר היא חלקה לפי שתדיר היא טוחנת: **אלא למאן דאמר**. דמכבשין היינו בת עינא ישנה בת עינא למה והלא כבר אית לה בת עינא שכבר היא ישנה מלטחון ואי לא הוי לה בת עינא לא מצי למיטחון:

כגון דבעי לארווחי. האי בת עינא טפי וכי האי גוונא משכחת לה בישנה:

מנקר ריחיא. בישנה: **איתחיל גופיה**. יתחלל גופו:

מותר ליטול. להן צפרנים כדרך העושין עכשיו לסוסים שלנו דאי לא עביד ליה הכי הוה ליה צערא ולא מצי אזיל:

אבל חמרא דריחיא. שכך עושין שהיו טוחנים אגב חמורים לא מצי למישקל להווא חמרא צפרניו דלא מצי למטחון במועד אלא לצורך מועד כדמפרש לקמן פרק מי שהפך (דף יב:). הלכך טחינה מועטת יכול לטחון בחמור ולא מרעי ליה גידול צפרניו:

לאוקומי ריחיא. להעמיד להשים הריחים זו על גב זו:

אמת ריחיא. העץ שהריחים בנוי עליו:

ולמיבני אוריא. רפת בקר:

לסרוקי סוסיא. להסריק סוסים במסרק של ברזל:

למיבני אקורפיטא. מה שמשמין התבואה לתוכו לפני הסוסים שקורין מנייטורי"ה בלע"ז:

איצטבא. בנין אבנים:

מתניתין

מעמידין תנור וכירים וריחים במועד. **רבי יהודה אומר**: **אין מכבשין את הריחים בתחילה**.

גמרא

מאי "מכבשין"?

רב יהודה אומר: מנקר ריחיא.

רב יחיאל אומר: בת עינא.

מיתבי:

"מעמידין תנור וכירים במועד ובלבד שלא יגמור מלאכתו.

דברי רבי אליעזר.

וחכמים אומרים:

אף יגמור.

רבי יהודה אומר משמו:

מעמידין את החד/שה, ומכבשין את הישנה.

ויש אומרים:

אין מכבשין כל עיקר.

בש'למא למאן דאמר: "מכבשין" - מנקר ריחיא - היינו דמשכחת לה ב"ישנה".

אלא למאן דאמר: "בת עינא" - "ישנה" בת עינא למה לה?

כגון דקא בעי לארווחי טפי פורתא.

רב הונא שמעיה ליהווא גברא דקא מנקר ריחיא בחולא דמועדא,

אמר: מאן האי? איתחיל גופיה דקא מחיל חולא דמועדא.

סבר לה: פיש אומרים.

דרש רב חמא:

נוקרין ריחים במועד משום רבי מאיר.

אמר: אפילו סוס שרוכב עליו וחמור שרוכב עליו מותר ליטול צפרנים בחולו של מועד.

אבל חמרא דריחיא - לא.

יב

רב יהודה שרי:

למישקל טופריה לחמרא דריחיא.

ולאוקומי ריחיא.

ולמיבני ריחיא.

ולמיבני אמת ריחיא,

ולמיבני אוריא.

רב²¹ שרא:

לסרוקי סוסיא.

ולמיבני אקורפיטא.

ולמיבני איצטבא.

39. י, ב - יא, א

רפ"י

למישקל דמא. להקיז:
לכסכוס. גיהוץ שקורין קובילו"ר:
קרמין. בגדים:
מעשה הדיוט. דמותר לעשותו בחולו של מועד דלאו מעשה אומן הוא:
קיטורי בירי אסיר. למיעבד במועד שכך היו עושין שהיו נוטלין כלים חלוקין והיו מחליקין עליהן בית יד של חלוקיהם מעשה אומן הוא ואסור ל"א לכוין קמטין שאדם עושה בבית יד שממלאים אותה בקנה של שבלים חלקים ומקמטין פרוונצי"א בלע"ז:
דמתקיל תיקלא. שחופר משם האדמה לצורך הגורן לחבוט שם חטין לצורך המועד היינו אדעתא דבי דרי ושרי:
אדעתא דארעא. שחופר שדהו לצורך זריעה אסור משום דדמי כחורש ב"ט:
מוליא במוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה ומניחו שם על גבי מקום גבוה היינו מוליא במוליא:
או נצא בנצא. שחופר במקום נמוך ומניחו במקום נמוך דהיינו אדעתא דארעא ואסור דזה דרכו של חורש שדהו שאינו משגיח באיזה מקום שירד המחרישה בקרקע אפילו במקום נמוך חורש והיינו דומיא דחרישה ואסור:
אבל שקל מוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה:
ושדא בנצא. במקום נמוך היינו אדעתא דבי דרי אדעתא דגורן שכך דרכו של גורן שמשוה הגרנות וזה מותר:
דזכי זיכיא. שמכבד את הקרקע מעצים קטנים שעליה שנוטלם:
אדעתא דציבי. אם ליקטן אדעתא דעצים להסיקן דנקט רברבי ושבק זוטרי:
אדעתא דארעא. דלהכי ליקטן שרוצה לזרוע הקרקע שלוקט גדולים וקטנים אסור:
אדעתא דכוורי. שעושין המים שיוצאין מן הגומא של ביבר לחוץ אם לצורך שיצאו המים וישתיירו הדגים מותר:
כגון דפתח תרי בבי. חד שבו נכנסין המים לגומא ונכנסין אף הדגים לגומא וחד שהמים יוצאין חוץ לגומא והדגים משתיירים בתוכה ולוקחים אותם שרי דהיינו אדעתא דכוורי:
דארעא. דפתח חד בבא שבו נכנסים המים לגומא ואידך פתח שבו יוצאין המים לחוץ לא פתח:
אדעתא דארעא. שכשהגומא מליאה מים יוצאין המים למעלה ומשקין כל השדה וכי האי גוונא אסור:

רְבָא שְׂרָא:
 לְמִישְׁקַל דְּמָא לְבַהֲמָה בְּחוּלָא דְּמוֹעֵדָא.
אָמַר לִיה אָבִי:
 תְּנִינָא דְּמִסְיַיע לָךְ:
"מְקִיזִין דָּם לְבַהֲמָה,
וְאִין מוֹנְעִין רְפוּאָה לְבַהֲמָה בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד".

רְבָא שְׂרָא לְכַסְכּוּסֵי קִרְמִין.

מָאֵי טַעְמָא?

מַעֲשֵׂה הַדְּיוֹט הוּא.

אָמַר רַב יִצְחָק בְּר אָמִי אָמַר רַב חֲסֵדָא:
קִיטוּרֵי בִירֵי - אָסִיר.

מָאֵי טַעְמָא?

מַעֲשֵׂה אֹמֵן הוּא.

אָמַר רְבָא:
מָאֵן דְּמִתְקִיל אַרְעָא,
אֲדַעְתָּא דְּבֵי דְרֵי - שְׂרָי.
אֲדַעְתָּא דְּאַרְעָא - אָסִיר.

הִיכִי דְּמִי?

מּוֹלִיאַ בְּמּוֹלִיאַ, וְנִצָּא בְּנִצָּא - אֲדַעְתָּא דְּבֵי דְרֵי.
שְׁקַל מּוֹלִיאַ וְשָׂדָא בְּנִצָּא - אֲדַעְתָּא דְּאַרְעָא.

וְאָמַר רְבָא:

הָאֵי מָאֵן דְּזָכִי זִכִּי,
אֲדַעְתָּא דְּצִיבֵי - שְׂרָי.
אֲדַעְתָּא דְּאַרְעָא - אָסִיר.

הִיכִי דְּמִי?

שְׁקִיל רְבֵרְבֵי וְשִׁבְק זּוּטְרֵי - אֲדַעְתָּא דְּצִיבֵי.
שְׁקַל רְבֵרְבֵי וְזוּטְרֵי - אֲדַעְתָּא דְּאַרְעָא.

וְאָמַר רְבָא:

הָאֵי מָאֵן דְּפִתַח מִיָּא לְאַרְעִיהּ,
אֲדַעְתָּא דְּכוּרֵי - שְׂרָי.
אֲדַעְתָּא דְּאַרְעָא - אָסִיר.

הִיכִי דְּמִי?

פִּתַח תְּרֵי בְּבִי, חַד מַעֲלִיאַ וְחַד מִתְתַּנֵּי - אֲדַעְתָּא דְּכוּרֵי.
פִּתַח חַד בְּבָא - אֲדַעְתָּא דְּאַרְעָא.

רַס"י

דפּשח דיקלא. שזומר הדקל מן הענפים שבו:
אדעתא דחיותא. דראויין למאכל בהמה דנקט מן הענפים דמחד גיסא בין לחין בין יבשין לצורך מאכל בהמה היינו דחיותא ושרי:
דנקיט מהאי גיסא. דדיקלא ומהאי גיסא ענפים יבשין שבו היינו אדעתא דדיקלא ואסור:
הני תמרי תוחלני. תמרים שלא נתבשלו כל צרכן:
מיגזרינהו. לחותכן לשנים ולאוכלן הכי בייט שרי דלצורך יום טוב קעביד:
מייצינהו אסור. לכובשן במשוי ומוציא ליחה שבהן לחוץ היינו אסור שעכשיו אינן נתלעים אלא לעשות מהן צימוקים לאכלן בחול הוא מכוין ואסור לתקן ביום טוב מאכל דחול:
כיון דמתלעי. אי לאו דמייצינהו:
כדבר האבד. כלומר כסחורה שאדם יכול לעשותה במועד כדי שלא יפסיד בה אם לא עשאה הכי נמי מצי למייצינהו דאי לא עביד הכי מיתלעי ושרי:

ואמר רבא:

האי מאן דפּשח דיקלא,
 אדעתא דחיותא - שרי.
 אדעתא דדיקלא - אסיר.

היכי דמי?

שקיל כוליה מחד גיסא - אדעתא דחיותא.
 מהאי גיסא ומהאי גיסא - אדעתא דדיקלא ואסיר.

ואמר רבא:

הני תמרי תוחלני,
 מיגזרינהו - שרי.
 מייצינהו - אסיר.

רב פפא אמר:

כיון דמתלעי, כפרקמטיא האבד דמי ושרי.

40. י, ב - יא, א

רש"י

פרקמטיא כל שהוא. לעשות סחורה בחולו של מועד :
ובדבר האבד מותר. שאם יש לו הפסד אם לא יעשנה לאותה סחורה מותר לעשותה אבל בחנם שלא להרויח אסור :
הוה מסיק זוזי. שהיו חייבין לו מעות באותו מקום :
יריד של עכו"ם. יומא דשוקא :
ומעלה בערכאות. לקיימן בחתימתן דכיון דהשתא הוא דמשכח להו וליומא אחרינא לא שרי :
אוהרי. שצדין בו דגים שקורין רושיא :
איזלי. רשתות שצדין בו עופות :
למגדל תנורא. לעשות התנור מחדש :
מהולתא. נפה :
בימות החמה. כלומר כשיש ימות החמה כגון בפסח דחבול עלמא שאין יורדין בו גשמים מותר לעשות בו תנור לפי שלא לתר יבש ויכולין לאפות בו פת ברגל לצורך הרגל :
כאן בימות הגשמים. כלומר כשירדין הגשמים ברגל כגון בסוכות אין עושין תנור לפי שאינו יבש לאלתר עד לאחר הרגל ועבד טירחא שלא לצורך הרגל :

ואמר רבא:

פרקמטיא - כל שהוא - אסור.

אמר רבי יוסי בר אבין:

ובדבר האבד - מותר.

רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי, שהייה לזבוגייה בתר חולא דמועדא - וזבוגייה בתריסר אלפי.

רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנואתא.

אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה: מהו למיזל האי דנא עליהו?

אמר ליה: כיון דהאי דנא הוא דמשפחת להו, ביומי אחרני לא משפחת להו,

כפרקמטיא האבד דמי ושרי.

תניא נמי גבי עבודה זרה כי האי גוונא,

יא, א "הולכין ליריד של נכרים ולוקחים בהמה, עבדים ושפחות, בתים, שדות וכרמים.

וכותב ומעלה בערפאות שלהו.

מפני שהוא כמציל מידן".

רב שרא לחייא בר אשי למיגדל אוהרי בחולא דמועדא.

מאי טעמא?

מעשה הדיוט הוא,

אבל איזלי - אסור.

מאי טעמא?

מעשה אומן הוא.

רב יהודה שרא לאמי תנוראה למיגדל תנורי.

ולרבה בר עשבי למיגדל מהולתא.

איני?!

והא תני רבה בר שמואל:

"ושוין שאין גודלין תנור לכתחילה!"

לא קשיא:

כאן - בימות החמה.

כאן - בימות הגשמים.

41. יא, א

רש"י

מתני'

מעקה למרפסת. כותל קטנה העושה על האיציטבות שלפני העליות גדולות כעין שיש על שפת נהר רייניס:

שפין את הסדקין. שבתנור:

ומעגילין אותן במעגילה. שגוללן על קרקעות התנור עץ גדול עגול כדי לסתום הסדקין: **ביד וברגל.** שלוקח בידו עץ ובוועטין ביד על התנור לסתום הסדקים או בוועט ברגלו על קרקעות התנור:

מחלצים. עץ כעין רגל שדוחקו במעזיבה לסתום הסדקין ויש בו מעשה אומן יותר ממעגילה: **ציר.** רגל הדלת כמו הדלת תסוב על צירה (משלי כו):

צינור. הוא החור שבאסקופא התחתונה כמו צינורא דדשא: **הקורה.** מה שעל הפתח שתחזור בו הדלת וקורין אוברטו"ר: **מנעול.** בלבדור"א:

ובלבד שלא יתכוין לעשות מלאכתו במועד. כשיש לו לתקן כל אילו בשאר ימות השנה ומניחו עד המועד:

וכבשין. של ציר כלומר דגים ושאר דברים שכובשים במלח שיכול לאוכלן במועד שלא יהא צריך להמתין באכילתן עד לאחר המועד שיהו נכבשין מהר וראויין לאכול מיד:

גמ'

הוצא. הוצי דקל:

דופנא. עבדי לחיים של גדר: **ואינו טח בטיט.** זה הוא מעשה הדיוט:

מעגילה. דרך אומנות יותר:

ביד וברגל. דלאו מעשה אומן הוא לא כל שכן:

כעין מעגילה. ולא מעגילה ממש אלא כעין מעגילה ביד וברגל:

מִתְנִיתִין

עושה מעקה לגג ולמרפסת - מעשה הדיוט, אבל לא מעשה אומן. שפין את הסדקין ומעגילין אותן - במעגילה ביד וברגל, אבל לא במחלצים.

הציר והצינור והקורה והמנעול שנשברו - מתקנו במועד, ובלבד שלא יתכוין לעשות מלאכתו במועד.

וכל כבשין שהוא יכול לאכול מהו במועד - כובשין.

גְּמָרָא

היכי דמי "מעשה הדיוט"?

רב יוסף אמר:

בהוצא ודפנא.

במתניתא תנא:

"צַר בְּצָרוֹר וְאִינוּ טַח בְּטִיט".

"שפין את הסדקין ומעגילין אותן במעגילה".

השתא "במעגילה" אמרת שרי, "ביד וברגל" מיבעיא?

הכי קאמר:

"שפין את הסדקין ומעגילין אותן כעין מעגילה ביד וברגל אבל לא במחלצים".

42. יא, א

"הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו - מתקנן במועד".

ר"י
עד ימיו. של יוחנן כ"ג היה פטיש מכה בירושלים בחולו של מועד והוא גזר עליו ובטלו אלמא אסור ומתני' קתני ומתקנין מנעול ומפתח:
מתניתין דמתקנין אלו בחוש"מ בדנגרי. במנעול של עץ שרי דלא הוי קלא רבה:
בדנפחי. דפטיש היינו קורנס אסור דהוי קלא רבה ואולודי קלא אסור:
מגלי. מסר הגדול שרי דלא מוליד קלא כלום:
בחציני. בר"א אסיר דהוי אולודי קלא טפי:
לאחר שגזר. יוחנן כ"ג:
הא ר' יהודה הא ר' יוסי. בפירקא דלקמן (דף יב.) דרבי יוסי לא בעי לשנויי לדבר האבד ומתני' דשרי הכא כל הני בלא שינוי ר' יוסי היא:
כמאן מדלינן האידינא קביותא דדשא. כשיוצאין מסמרים של עץ מן הקורה שעל הפתח דשרי למיעבד בלא שינוי:

ורמינהי:

"עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים"²² (מעשר שני ה,טז).

"עד ימיו" - אין,

מכאן ואילך - לא!

לא קשיא:

כאן - בדנפחי.

כאן - בדנגרי.

מתקיף לה רב הסדא:

יאמר: קלא רבה - אסיר, קלא זוטא - שרי!

אלא אמר רב הסדא:

לא קשיא:

הא - במגלי.

הא - בחציני.

רב פפא אמר:

כאן - קודם גזירה,

כאן - לאחר גזירה.

רב אשי אמר:

הא - רבי יהודה,

הא - רבי יוסי.

דאמר רבי יצחק בר אבדימי:

מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד?

דלא כרבי יוסי.

אמר רבינא:

כמאן מדלינן האידינא קביותא דדשא בחולא דמועדא?

כמאן?

כרבי יוסי.

²² יוחנן כוהן גדול העביר הודית המעשר; אף הוא ביטל את המעוררים, ואת הנוקפים. עד ימיו, היה פטיש מכה בירושלים; ובימיו, אין אדם צריך לשאול על הדמאי.

43. יא, א

רש"י

בדיתא. שם נהר:
לבאי. שם מקום:
כוורי. הכי עשו דרך לנהר שיצאו מימיו ונשתיירו שם דגים הרבה:
למימלח. הרבה אעי"פ שאין יכולים לאוכלן במועד שהרי היו מלוחין הרבה:
כבשין. בחומץ ובמלח שקורין קונפושטי"א והכא נמי כיון שמלחן הרבה כדי להצניען תו לא חזו במועד:
אמר ליה הני נמי. דמלחינהו:
מתאכלי. במועד:
אגב איצצא. שמושך המלח מהן:
שיתין איצצי. כלומר רוחצין אותו הרבה פעמים מצצי ליה ששים זימני:
רב איקלע. במועד:
תילתא מילחא. אגב איצצא:
סמוך למיסרחיה מעלי. כלומר יפה הוא לאחר זמן שניצוד יותר מההיא שעתה דניצוד:
טוויא באחיה. במלח שהמלח נברא מן המים כדגים:
אסקיה באבונה. לאחר שצלאו נותנו במים צונן:
אכליה בבריה. מטילין אותו בציר היוצא מן הדגים ואוכלין אותו:
משתיא עליה אבונה. ששותין עליו מים שדגים נבראו מן המים:
לטעון גופא. כלומר לאחר אכילתו מהלך הרבה קודם שישן:
ולא לטעון פוריא. לא ישן לאלתר אחריהם:
תחלי. שחלים: **מיא ולא שכרא**. מוטב לשתות אחריהן מים ולא שכר:

"בבשין שהוא יכול לאכול במועד - נובשין".

בדיתא לבאי פוורי.
 אזיל כולי עלמא צוד, איתו כוורא.
 שרא להו רבא למימלח מינייהו.

אמר ליה אביי:

והא תנן:

"בבשין שהוא יכול לאכול מהו במועד נובשין!"

אמר ליה:

כיון דמעיקרא אדעתא דאכילה איתניהו,
 ואי שביק להו - פסדי,
 כפרקמטיא האבד דמי ושרי.

ואיכא דאמרי:

שרי להו רבא מיצד מיזל איתויי ומימלח.

אמר ליה אביי:

"בבשין שהוא יכול לאכול מהו במועד נובשין" תנן!

אמר ליה:

הני נמי מתאכלי אגב איצצא.

כי הא דשמואל עבדו ליה שיתין איצצי, ואכל.

רבא איקלע לבי ריש גלותא עבדי ליה שיתין איצצי, ואכל.

רב איקלע לבי רב שפיר איתו לקמיהו ההוא כוורא,
 תילתא בישולא,
 תילתא מילחא,
 ותילתא טוויא.

אמר רב:

אמר לי אדא ציידא: כוורא סמוך למיסרחיה מעלי.

ואמר רב:

אמר לי אדא ציידא: כוורא טוויא באחיה, אסוקיה באבונה, מיכלי בכריה, אשתי עליה אבונה.

ואמר רב:

אמר לי אדא ציידא: כוורא תחלי וחלבא - ליטעון גופא ולא ליטעון פוריא.

ואמר רב:

אמר לי אדא ציידא: כוורא תחלי וחלבא - מיא ולא שיכרא, שיכרא ולא חמרא.

הדרן עלך "משקין בית השלחין"